

Аляксандар Ірванец

...наіўна думаць, што за Мурам усё
паўтарылася,

... вярнулася дакладна такім, як некалі...

Роўна / Ровно

Раман

Олафу Мюнцбергу,
чалавеку з таго боку Муру,
прысьвячаю

РОВНО — абласны цэнтр СРУ (Сацыялістычнай Рэспублікі Украіны). Колькасць насельніцтва паводле перапісу 2001 г. — 120 тыс. чал. Развітае сельскагаспадарчае машынабудаваньне, ільноперапрацоўчая прамысловасць.

Пры падтрымцы і патураньні рэакцыйных сілаў ЗУР (Заходне-Украінскай Рэспублікі) і шэрагу дзяржаваў Еўропы заходняя частка гораду гвалтоўна адарваная ад астатняй тэрыторыі СРУ і зьяўляецца асобным палітычным утварэньнем пад юрысдыкцыяй ААН. Насельніцтва Заходняга сектару *РОВНО* — 150 тыс. чал. на верасень 2001 г. Эканоміцы Заходняга сектару *РОВНО* ўласцівыя ўсе хібы і заганы капіталістычнай сістэмы гаспадараньня: высокае беспрацоўе, інфляцыя, карупцыя. Грашовая адзінка Заходняга

Пераклад
з украінскай
Уладзімера АРЛОВА.

сектару РОВНО — грыўня ЗУР. Сац.-дэмакратычная партыя Заходняга сектару РОВНО — 2,4 тыс. чал. Даўнія дэмакратычныя ды нацыянальна-вызвольныя традыцыі.

Кароткі даведнік эканамічнай географіі Сацыялістычнай Рэспублікі Украіны. Кіеў. «Політвидав». 2002 г.

111

Аднаго пагодлівага верасньёўскага дня пісьменьнік Шлойма Эцірван прагнуўся — ня надта каб вельмі рана — з дзіўным прадчуваньнем. Штосьці яму насьнілася, нейкія цьмяныя абліччы, хімеры яшчэ клубіліся дзесьці ў закутках соннага розуму, усё глыбей нырцуючы ў падсвядомасьць і не дазваляючы сябе выхапіць ці нават дакрануцца да іх. Пісьменьнік Шлойма Эцірван парывіста сеў на ложку і абцягнуў піжамную куртку, што задзерлася ажно пад пахі. Жоўтая каракаціца каштанавага лістка звонкі прыліпла да шыбіны і паволі спаўзала долу. У адчыненую фортку хрыплавата дыхаў вятрыска.

Пісьменьнік выбавіўся з коўдры і басанож пасунуўся да падваконья, хапатлівымі рухамі невідучча намацаў пачак цыгарэтаў і запальнічку. Галоўнае цяпер — прыпаліць ня фільтар, а тытунь. Вось ужо і вочы пачынаюць пакрысе расплюшчвацца. Так, ну і што дзеецца? Туман у галаве, туман за вакном. Ох, ня трэба было ўчора з тым Маўльвюрфам ехаць па трэцюю пляшку... Неабавязкова было і па другую. Ну ды ўжо ж. Што здарылася, тое здарылася. Недзе там, у шафе, быў эфералган. У кухні нешта бухнула аб падлогу. Гэта саскочыў з стала Баніфацы. Што там можна рабіць на сталае?.. Пасьля ўго... Ох, як жа ж яно цяжка. Вось яны, вынікі шалапутнага ды неўладкаванага жыцьця. Два тыдні мінуліся, як Аксана, уквелена пакінуўшы яму на сталае цыдулку: «Калі табе гэтак важная твая творчасць, можа пажыць нейкі час паасобку, — зьехала Кляванскім калідорам да бацькоў, у ціхую вёску на Валыні. Шлойма толькі плячыма паціснуў: паасобку, дык паасобку...

Дробна зацьвіркатаў ва ўзгалоўі японскі будзлік. Так і ёсьць — 7:49. Сямёрка і яна ж — у квадраце. Прымхлівы ты чалавек, Шлойма. І так усё жыцьцё, ад самага маленства.

Засычэла ў шклянцы з мінералкаю злёная пігулка эфералгану. Замітусілася, заскакала ўніз-угору паміж бурбалкамі. Засіпела, падступаючы турцы пад горла, кава. Ззаду Баніфацы тыцнуўся галавой пад калена. Галодны, зьвярука? Зараз, зараз, толькі каву здыму з пліты. Дзесьці там яшчэ «Віскас» для цябе прыхаваны. Трохі больш за паўслоіка. Цела ад паху мяса перасмыкнула ванітная спазма. Вось табе ўчарашні «Джоні Ёокер»! Гу, адпусьціла. Гэта ўжо, відаць, эфералган пачаў дзейнічаць. Цяпер можна і кавы.

Крышачы крэкер, пісьменьнік Эцірван зірнуў у кухоннае вакно. Туман патроху разьвейваўся, у двары зьяўляліся жоўтыя абрысы каштанаў. Далейшая палова двара была адгароджаная пад аўтастаянку гатэлю «Еўрапейскі — Гоф», і там, паміж чорнымі ды серабрыстымі лімузінамі пахаджаў цыбаты ахоўнік у шэрым фрэнчы. Бліжэй да дому, паміж каштанаў, стаялі некалькі абсыпаных ранішняй расою жалезных лавачак, а паміж імі — пясочніца з вільгатнаватым пяском, у якім самотна сінелася забытае дзіцячае вядзерца. Двор, зышоўшыся ў карэ, атачалі шэсьць пяціпавярховых будынкаў. Праваруч, у глухім кутку падворку, запацельмі ад расы карпусамі сівела тройка аўтамабіляў з тутэйшымі нумарамі, напэўна, маёмасьць кагосьці з заможных жыхароў. «Ночы ўжо халодныя, — прамільгнула думка. — Вось каб у лес вырвацца, у грыбы, куды-небудзь на Валынь. Трэба будзе пасьля прэм'еры запрасіць Георга з Ізабелай...»

І нежк раптоўна ўся рэчаіснасьць павярнулася вакол велічэзным цыфербла-

там, і ўсе выпукліны й выступы ўвайшлі ў адпаведныя шпары: «Гэта ж сёння! Сёння прэм'ера. А палове на дзявятую сустрэча з Маўльвюрфам у тэатры. А зараз ужо пяць, не, шэсьць хвілінаў на дзявятую. Якраз засталася чвэрць гадзіны пагаліцца. І то, калі хутка. Добра, хоць тэатр пад бокам, адно вуліцу перайсьці...»

Письменнік Шлойма Эцірван, глынуўшы рэшткі кавы, бразнуў філіжанкай у люстраную чарупіну мыйкі, дзе ўжо грувасьцілася піраміда шкляннага, металёвага й парцелянавага посуду. «Пасьля прэм'еры, усё пасьля прэм'еры...» — прамармытаў ён сам сабе пад нос і ўжо ўпэўнена, не валочачы ног, рушыў у лазенку.

Ён выйшаў адтуль хвілінаў праз дзесяць, яшчэ прыкладаючы да твару ручнік і разьліваючы вакол моцны водар якаснага каланіяльнага адэкалону «Олд Спайс». У шыфаньеры выбраў блакітна-белую паласатую кашулю і шэрыя вельветавыя штаны. Крыху павагаўшыся, узяў з вешалкі навіюткую джынсоўку. «А смокінг з мятлікам мы ўвечары апранем...» Яшчэ пару хвілінаў Шлойма задуменна тупаўся па кватэры, то тут, то там знаходзячы й расьпіхваючы па кішэнях партманэтку, цыгарэты, ключы, насоўку, запальнічку ды іншыя дробязі. Ужо ў вітальні ён зноў павымаў усе гэтыя рэчы з кішэняў, спраўджаючы, ці не забыўся чагосьці. Урэшце тамсама, у вітальні, перамкнуў тэлефон на аўтаадказьнік і, гукнуўшы кату: «Боні, ты тут за галоўнага!», зачыніў дзьверы.

Прыпальваючы цыгарэту, бакавым зрокам заўважыў, што леваруч, у круглых дзірачках бляшанай паштовай скрынкі штосьці бялеецца. Значыцца, ужо й ранішняю пошту прынеслі. Ці, можа, хай ляжыць, чакае да вечару? Але не, трэба паглядзець, што яно там. Паштовы ключык, вось ён, прычэплены на меншае колца да ключа ад кватэры. Так, ну і што там? У глыбіні скрынкі колькі газэтаў і рэкламак сезонных распродажаў у мясцовых супермаркетах. Але наперадзе, проста за дзьверцамі, што шчыра адвісьлі на скасачанай завесе, — белая паперка з маркамі СРУ і штэмпелем «Ровно. Почтаміт». На месцы адрасу атрымальніка — «Ровенскае абласное ўпраўленьне зьнешняй і ўнутранай міграцыі насельніцтва СРУ Ровенскай вобл.» Дата на штэмпелі адпраўленьня — двухтыднёвай даўнасьці, 2 верасьня, дакладней, — «2 сьнежня» — ледзьве чытаецца. Ну так, у межах аднаго гораду, адтуль, з-за Муру, ліст мусіў дабірацца два тыдні. Усё правільна, заходнеровенскі штэмпель сённяшні, начны. І пад раніцу ліст ужо тут. Усё правільна. Таму... Ды што ж гэта такое...

Капэрта была няроўна й густа заклееная нечым падобным — каб не шукаць менш прыемнага параўнаньня — да сьветлага лаку. Шлойма проста надарваў ліст па кароткім краі. Зьмесьціва капэрты — складзены ў дзьве столкі аркушык шэрай канцьярская паперы, яшчэ й прыліп усярэдзіне. Моцна, але асьцярожна таргануўшы, письменнік Эцірван урэшце аддзяліў унутранае ад зьнешняга і разгарнуў надарваны аркуш, на якім пад шапкай упраўленьне зьнешняй і ўнутранай міграцыі, адразу пасьля адціснутага друкарскім спосабам і закрэсьленага скароту «Ув. тов.» ішоў тэкст, надрукаваны на машыныцы з расейскім шрыфтам, дзе літара «е» азначала саму сябе, а таксама і «е», а лічба 1 выконвала функцыі літараў «і» ды «й».

«Ув. тов.» (закрэсьлена) Эцірван Шлойма, пражываючы ў г. Ровно, Заходні сектар, вул. Палуботка, д. 8, кв. 45. Ровенскае абласное ўпраўленьне зьнешняй і ўнутранай міграцыі насельніцтва паведамляе Вам, што згодна з трохбаковым дагаворам пра статус заходняга сектара г. Ровно і ў адпаведнасьці з графікам работы прапускных пунктаў Вы маеце права на 1-дзённае (аднадзённае)

наведваньне г. Ровно ў чацьвер 17 верасьня з 10 гад. да 19 гад. Прапускны пункт № 1 на вул. Леніна працуе з 10 гад.

Старшы Інспектар Ровенскага ОУЗВМН

Нечытэльная крамзоля

(Калтунец).

Прабегшы вачыма ліст, Шлойма хапатліва зірнуў на гадзіннік з календаром: *Sept. 17 Thurs.* Так, гэта сёньня. Толькі гэтай паездкі яму і не хапала. Але ехаць трэба.

Запіхваючы капэрту з лістом у кішэню, пісьменьнік Шлойма Эцірван амаль бегма выскачыў з пад'езду, зьвярнуў налева і, перасекшы перад тупым носам тралейбусу трэцяга маршруту праезную частку вуліцы Палуботкі ў тым месцы, дзе яна злучалася з карацосенькаю вуліцаю Праўды (пры тым, што вуліца Свабоды засталася ва ўсходняй частцы гораду), абмінуўшы каналізацыйны люк з яркай памаранчаваю накрывкай, зьбег асфальтаваным пандусам да службовых дзвярэй гарадскога тэатру. Там ён, павітаўшыся з дзяжурным, службовым ліфтам падняўся на трэці паверх, дзе адразу насупраць ліфту былі прыёмальня і кабінет галоўнага рэжысёра. У кабінете, схіліўшы плехавата-раскудлачаную галаву на рукі, Эцірвана чакаў гасьцявы (запрошаны) рэжысёр, сьветач заходне-еўрапейскай сцэны Георг Маўльвюрф.

Калі Шлойма зайшоў, гасьцявы рэжысёр падняў яму насустрач твар з поўнымі пакуты вачыма.

— Морген! — з парогу гукнуў Шлойма.

— Тобрай... раніцы! — з доўгай пярэваю паміж словамі азваўся Маўльвюрф. — Мы з табой фчора тобра пасядзелі...

— Я трохі захапіўся, прабач.— Шлойма хацеў адразу скончыць з «разборам палётаў».— Можа, і ня трэба было той... трэцяй пляшкі...

— О-о-о! — Маўльвюрф закаціў вочы і зноў апусьціў галаву. Праз колькі секундаў ён адарваў твар ад сталёніцы і працягваў ужо крыху спакайней: — Сарас прыйт'е Ісабела. У нас апошняя кансультацыя. Ты хатофы?

— Я хатофы... — Шлойма не зьбіраўся цягнуць і наважыў адразу й канчаткова праясьніць сітуацыю.— Георге, я тут толькі што дазвол атрымаў з таго боку. Ну, з *Ровно*, разумеш? Дазвол наведць сям'ю. І гэта мае быць сёньня. Георге, калі я табе... калі я не абавязкова павінен прысутнічаць...

— Ты ніштога мне не павінен, — гэтаксама з натугаю адказаў яму гасьцявы (запрошаны) рэжысёр. — Вось толькі... Гаст ду альказэльцэр?..

У гэтую хвілю дзверы кабінету працяжна зарыпелі і зьявілася Ісабела Штольц — прыма паўднёва-нямецкай сцэны, маладая зорка тэатраў Баварыі ды Бадэн-Вюртэмбергу.

— Галь-о-о! — праспявала яна, шырока ўсьміхаючыся і ўадначас насыцярожана пазіраючы на Шлойму і Маўльвюрфа.

— Вітаю, — пасьпешліва адказаў Шлойма і пераадрасаваў ёй пытаньне-просьбу Маўльвюрфа. — Можа, ты маеш альказэльцэр?

— О, я, я, нацюрліх... — Ісабела з размаху бразнула аб стол сваей кайст-рачкай, ад чаго тая наросьцеж раскрылася. «Колькі ж усякага-рознага зьмяшчаецца ў гэтых жаночых торбачках», — падумаў Шлойма, назіраючы, як паміж ключоў, пудзерніцы, некалькіх тубікаў памады, пачку сурвэтак, нейкіх квіткаў ды іншай драбязы Ісабела знаходзіць пігулкі ў серабрыстай абгортцы.

— Біттэ, — працягнула яна іх Шлойму.

— Гэта Георгу, — кіўнуў Шлойма, і актрыса перадала лекі рэжысёру. Той паклаў іх перад сабою, спасьцярожліва наліў у шклянку вады. Потым перавёў позірк на Ісабелу й Эцірвана.

— Сітайце, чаго стаіце?..

Ізабела прысунула крэсла, села і пачала зграбаць у кайстрачку вытрасеныя на стол скарбы. Шлойма, стоячы ў яе за плячыма, здабыў з пачку цыгарэту і пры гэтым сам сабе зазначыў: «Ужо трэцяя сёньня».

— Я фчора выставіў у фінале ліхт... значыць, сьвятло.— Маўльвюрф адпіў недзе чвэртку шклянкі і цяпер, гледзячы на зьмесьціва пасудзіны, павольна варушыў вуснамі. Потым прагна выпіў усё да рэшты і ўтупіўся сьветлымі вачыма кудысьці за вакно.

— Ты хочаш ехаць туды?.. — паказаў ён кіўком у накірунку свайго позірку, за дахі гатэлю «Тэатральны—Рэдысан».

— О! Вас іст льос? Што робіцца? — жвава закруціла галоўкаю Ізабела. — Хто ідзе туды?

Украінскай яна авалодала лепей за Маўльвюрфа, бо мусіла граць той моваю на сцэне. Таму склоны ў яе амаль заўсёды сыходзіліся, а нямецкі акцэнт быў ледзь-ледзь адчувальным.

— Ён хоча ехаць туды... — Маўльвюрф ужо трохі жвавей варушыў языком. — Ён атрымаў дазвол на ф'езд. На атфеданьне сваіх ротных...

— О! Прыма!.. — усьцешана бліснула вачыма Ізабела, ды адразу ж іх спалохана акругліла. — Але ж... але ж там... ты можаш не вярнуцца... адтуль...

— Ну не-е, — працягнуў Шлойма, дастаючы з роту цыгарэту. — Я ім нічым не нашкодзіў, ды й наагул. Навошта я ім трэба?

Маўльвюрф раптам прыкрыў рот пультнай далоньй і выпусціў (усё ж ротам) лішак паветра. Шлойма паглядзеў на яго спагадліва — самога толькі нядаўна адпусціла.

— Таты мы хутка праводзім нашу нарату. Я фчора нарэшце выставіў сьфітло і пітагнаф гук!.. І яшчэ (Маўльвюрф вымаўляў «яштшэ») — я снайшоф ацін цікавы хот... я мушу з фамі паціліцца...

Шлойма й Ізабела прыгаломшана паглядзелі на рэжысэра. «Цікавы ход» у дзень прэм'еры, калі ўсё ўжо падрыхтавана, шмат разоў правэрана, падагнана ды адшліхтавана. Тады гэта сапраўды павінна быць штосьці надзвычайнае або незвычайнае. Тым часам Маўльвюрф падняўся з-за стала.

— То мусіце ісьці са мной! — даволі самавіта прамовіў ён, рушыўшы да дзьвярэй.

Ізабела ўстала з крэсла і, трохі павагаўшыся, усё ж пакінула сваю кайстрачку, павесіўшы яе на прыслон. Шлойма пайшоў апошнім. Маўльвюрф каціўся паперадзе і, націснуўшы кнопку ліфта, ужо азіраўся на актрысу і драматурга. Калі дзьверы за імі сышліся, гасьцявы (запрошаны) рэжысэр выняў з кішэні маленькі ключык і, знайшоўшы адпаведную шчыліну, усунуў яго ў адну з кнопак на панэлі. «Дзіўна, я ніколі не зьвяртаў увагі, што ў нашым ліфце ёсьць яшчэ й такая кнопка»,— падумаў Эцірван, прыкмеціўшы гэтыя маніпуляцыі. Тым часам ліфтавая кабіна пайшла долу, аднак рухалася крыху даўжэй, чым звычайна, ідучы да першага паверху.

— Мы едем у патвал... — ці то сьцьвярджальна, ці то запытальна прамовіла Ізабела, завёўшы вочы пад лоб і перабягаючы позіркам з Шлоймы на Маўльвюрфа й наадварот. — Навошта?

— Так! — Маўльвюрф усьміхнуўся. — Маю вам штосьці (штшосьці) пакасаць. Гэта і ёсьць мой неспацяваны хот. Мяцежнікі ф тругой сцэне с'яфяцца не з-за кулісаф, а с-пат сямлі, с-пат сцэны. Я гэта прыдумаў уначы...— рэжысэр па-змоўніцку зіркнуў на Шлойму.— Пасьля таго, як пайшоф ад цябе.

— Ты яшчэ мог думаць пра пастаноўку? — Шлойма не прыкідваўся, ён быў шчыра здзіўлены.

— Я фесь час тумая пра гэта, — Маўльвюрф прыбраў з твару ўсьмешку, а ліфт загамаваў і адчыніўся.

Перад імі ляжаў падвальны калідор, даўно й нехайна атынкаваны, з запыленай цэмантавай падлогай. Рэжысёр упэўнена скіраваў наперад, завярнуў за рог, у даўжэйшае «калена» сутарэньня, і прысьпешыў хаду. Ізабела цяпер амаль бегла. Шлойма ішоў ззаду, шырока ступаючы па цэмантавым доле, то глядзячы пад ногі, то азіраючыся навокал. Праваруч у сьцяне выявіліся металёвыя дзьверы з непразрыстым вакенцам і нумарным замком. «Проста сейф нейкі, а ня дзьверы, — пасьпеў падумаць Шлойма ды яшчэ схпіў краем вока ангельскамоўную таблічку, што пачыналася вялікімі літарамі ATTENTION! Вось ужо еўрапеізацыя — каб яе чэрці! — праз наяўнасьць у горадзе дзьвюх сотняў іншаземных — ха-ха, пераважна польскіх ваякаў, нават у тэатральных сутарэньнях зьяўляюцца надпісы іхняю “общепонятной”»...

Між тым яны ўжо дасягнулі канца калідору. Маўльвюрф пацягнуў на сябе яшчэ адны жалезныя дзьверы, і ўсе трое апынуліся ў вялікім кубе амаль пустой залы, дзе адно пад сьценамі стаяла некалькі драўляных лавак, а металёвыя сходы вялі кудысьці пад столь. Маўльвюрф задаволена спыніўся — рукі ў бокі ды, паказаўшы вачыма на люк угары, урачыста вымавіў: «Мы пат самаю сцэнай. Гэта ёсьць хот у аркестровую яму!..»

— І дзеля чаго было нас сюды цягнуць? Во ўжо знаходка... — Шлойма пачынаў мерзнуць і згадаў, што ад раніцы зьёў толькі крэкер з кавай. Трэ было б дзесьці заскочыць пасьнедаць.

А Маўльвюрф, перайшоўшы на родную нямецкую, захоплена тлумачыў Ізабеле, як узброеныя мяцежнікі выскачаць на сцэну акурат, калі яе гераіня, вядучая тэлепраграмы, найпрост распачне ў этэры інтэрв’ю з правадыром тэрарыстаў. Георг размахваў рукамі, як вятрак, Шлойма адрозьніваў з ягонай скарагаворкі толькі «лінкс» ды «рэхтс», а часам яшчэ «цум байшпіль». Ізабела пакорліва ківала галавой і падсыпала пытаньні на швабскім дыялекце. «Якая яна ўдлівая, гэтая нямецкая парцалянавая лялька, — з раптоўнай непрыязнасьцю падумаў Шлойма і сам сабе падзівіўся — чаго гэта я так на Ізабелу?» Ды з-пад споду выплыла згадка пра дазвол на выезд туды, за Мур, пра звязаныя з усім гэтым турботы, выплыла і ўсё патлумачыла. — «Ага, вась чаму я такі ўквелены...»

Квяліцца й нервацца сапраўды было ад чаго. Надзвычай складаны ўезд і выезд па-за межы Муру (а ў Шлоймавым выпадку ішлося якраз пра выезд) рэгламентавала Трохбаковая дамова пра Заходні сектар. Праз кожны з двух прапускных пунктаў на ўсход, а знаходзіліся яны ў месцах пераціну Муру з вуліцамі Саборнай-Ленінскай і Бандэры-Маскоўскай, дазваляўся небмежаваны і бесперашкодны праезд грамадзянаў як СРУ, так і Заходняй Украіны. Лічылася, што яны едуць транзітам, і гэта спрашчала ўсе працэдуры. Але для жыхароў самога Роўна існавала велізарная колькасьць абмежаваньняў і забаронаў — мусіла ж навакольная СРУ, што з усіх бакоў атачала Заходні сектар, неяк пакараць гэтых запраданцаў-адступнікаў, якія пад прыкрыцьцём варожага войска акапаліся ў іх проста пад носам. Што праўда, войска было пераважна польскім (адна рота дэсантыкаў) і ледзь-ледзь нямецкім (узвод тэхнічнага абслугоўваньня і некалькі афіцэраў-кансультантаў), ды гэта ані не замінала кампарыйнай ровенскай газеце «Чырвоны сыяг» называць Заходні сектар гораду не іначай як «акупаванай тэрыторыяй».

Якраз цалкам выпадковай інспекцыйнай паездцы назіральнікаў НАТО на Тучынскі вайсковы палігон, што супала з наступам украінска-расейскага альянсу з усходу і было Заходняе Роўна ўдзячнае сваім існаваньнем. Напалоханыя еўрапейскія афіцэры пасьпелі на сваіх джыпах дабрацца да абласнога

цэнтру і з афіцэрскага гарадку ўжо за мостам цераз Вусьцю звязца з кіраўніцтвам у Бруселі. Тамтэйшыя генералы, параіўшыся і высветліўшы, што ўрад Украіны ўжо вылецеў з Кіеву ў Львоў, расцанілі сітуацыю як занадта сур'ёзную. Чатыры тэрмінова высланыя чараватыя транспартныя «Боінгі», перапоўненыя вайскоўцамі ў камуфляжы, праз паўтары гадзіны пасля вылету важка прызямліліся адзін за адным на бетонцы Ровенскага аэрапорту, які паводле шчаслівага зьбегу акалічнасьцяў таксама знаходзіўся ў заходняй (дакладней — паўднёва-заходняй) частцы гораду, побач з Дубенскай шашою. Вайскі толькі што ўтворанай СРУ, уступіўшы ў горад, супыніліся ў яго цэнтры, зьмеціўшы антэны рацыяў бельгійскіх ды французскіх дэсантнікаў, якія выгодна ўладкаваліся за акуратна складзенымі па той бок пляцу Незалежнасьці мяхамі з пяском. А праз колькі месяцаў Роўна перарэзаў Мур.

З боку ўсходняга Роўна, то бок *Ровно*, як зноў афіцыйна менаваўся горад, уезд у Заходні сектар, калі верыць таму самаму абкамаўскаму друкаванаму органу «Чырвоны сыяг», быў «вольным і практычна неабмежаваным», чым даволі часта — два-тры разы на месяц — маглі карыстацца вышэйшыя асобы абкаму партыі з жонкамі, а таксама супрацоўнікі сьпецслужбаў — па двое, але бяз жонак. Яны шчодро афармлялі сабе камандоўкі ў ЦК Сацыялістычнай партыі Заходняга Роўна і трацілі сутачныя на забавы ды падарункі, падхарчоўваючыся ў гатэльных нумарах прывезенымі з сабою рыбнымі й мяснымі кансервамі. Затаварваліся яны ў танных супермаркетах вакол стадыёну, скупляючы адзеньне, абутак, парфуму і магнітафоны да аўтамабіляў. Нейкай прыкметнай шкоды яны не чынілі, таму мясцовая ўлада таксама ня вельмі пераймалася гэтымі візітантамі, успрымаючы іх як непазьбежнае зло і засяроджваючыся найперш на заходніх турыстах, якія прыбывалі й прыбывалі, прагнучы на ўласныя вочы ўбачыць, сфатаграфавачь і памацаць Мур, які зноў перагарадзіў Еўропу. Усясьветныя турыстычныя агенствы распрацоўвалі новыя маршруты, якія пралягалі наўпрост з Берліну ў Роўна, а потым ужо — у Львоў, Вужгарад, Чарнаўцы ды іншыя мясьціны ЗУР. «Наперад у мінулае!» — заклікалі рэкламныя праспекты.

«Трэба купіць джынсы», — чамусьці падумаў Шлойма і аж перасмыкнуўся ад недарэчнасьці: якія джынсы? Ты пяць гадоў ня бачыў родных, выпадкова застаўшыся той фатальнай летняю ноччу ў гасьцях на Юбілейным. Ураньні горад разьдзяліўся, і тралейбусы ужо не хадзілі. Ніякі транспарт не хадзіў, ня толькі тралейбусы. Блакада доўжылася болей за два гады, а потым вас, «заходніх», паціху пачалі пускаць туды, ва ўсходнюю частку гораду. За ўвесь гэты час ты атрымаў два кароткія лісты ад маці — паплямленыя чорнымі штэмпелямі цензуры падвойныя аркушы сшытка ў кратку. Ты нават прыблізна ня можаш цяпер уявіць, як яны там жывуць, што робяць і чаго хочуць.

Тым часам Ізабела і Маўльвюрф, па-ранейшаму жвава шпрэхаючы, пачалі пакрысе пасоўвацца да выхаду з падземнай залы. У іхняй размове раптам узьнікалі ўкраінскамоўныя фрагменты — словы й цэлыя фразы. Але гэта быў толькі тэкст п'есы — п'есы Шлоймы Эцірвана «Праграма перадачаў на паслязаўтра», якую сёньня ўвечары творчы геній Георга Маўльвюрфа мае нарэшце явіць публіцы на сцэне тэатру, вось тут, у іх над галовамі, і Ізабела выйдзе ў галоўнай ролі — тэледыктаркі Алесі.

Гэтую п'есу Шлойма неспадзявана для сябе напісаў летась, калі тры яго камедыі, якія ён сам інакш як «п'есамі для чытаньня» не называў, з нечаканым посьпехам нават не прайшлі — пракаціліся па сцэнах Нямецчыны, Францыі ды Галандыі. Маўльвюрф паставіў адну з тых камедыяў у мюнхенскім Каммершпілі, яны пазнаёміліся, калі Шлойма прыехаў на прэм'еру, у першы ж вечар напіліся й пасябравалі. Георг неўдавана цікавіўся сітуацыяй у абедзьвюх

частках Украіны і асабліва — у распалавіненым Роўне, а калі зьявілася першая ж нагода, неадкладна прыехаў, пакінуў у гарадской рады найлепшыя ўражаньні й пад сваё гучнае імя атрымаў магчымасьць пастаноўкі ў Вольным тэатры гораду Роўна, як ужо афіцыйна называўся на той момант колішні аблмуздрамтэатр.

Здабыўшы сродкі на пастаноўку ад дэпартамэнту разьвіцьця культуры ў Заходнім Роўне, Маўльвюрф на ўсеагульнае здзіўленьне абмежаваўся мясцовымі актэрамі, што праўда, жорстка з імі ваюючы й сварачыся. Адно выканаўцу галоўнае ролі ён запрасіў з-за мяжы. Ізабелу ў яе няпоўныя трыццаць гадоў ужо ведалі ў Еўропе і ня толькі, бо яна пасьпела датуль зьняцца ў дзьвюх-трох галівудскіх меладрамах. Бульварныя выданьні кшталту газеты «Вячэрняя Роўна» даволі гучна каментавалі яе прыезд у Заходні сектар, але на час падрыхтоўкі да прэм'еры прэса дала актэрысе адпачыць, бо Ізабела не наведвала начныя клубы, не рабіла гучных заяваў і не заводзіла каханкаў. Яна грунтоўна й старанна ўзялася авалодваць украінскаю мовай і ўжо праз месяц гаварыла даволі прыстойна, нават з лёгкім паляшуськім акцэнтам. Затэлефанаваўшы да Шлоймы й пачуўшы, што мужа няма дома, яна магла шакаваць Шлоймаву жонку васьмі такімі пытаньнямі: «А куды вун пушов?» або «А кулы вун прыйдэ?», аж пакуль Шлойма конча ня страціў цярпеньня і наказаў Ізабеле не малпаваць цётка, што прадавалі на рынку чарніцы, а слухаць радыё- ды тэлевізійных дыктараў.

Будучую прэм'еру Маўльвюрф раскручваў з уласьцівай яму помпаю. На сёньняшні вечар запрасілі журналістаў з шмат якіх усясьветных прэсавых органаў ды інфармагенцыяў, велічэзныя рэкламныя шчыты — біг-борды з кучаравай галоўкаю Ізабелы — стралялі па вачах абыватэля ледзь не на кожным скрыжаваньні Заходняга Роўна, кабельнае тэлебачаньне на ўсіх сваіх каналах кожныя паўгадзіны круціла трыццацісекундныя ролікі доўгачаканага шэдэўру. Для Маўльвюрфа гэта быў ягоны шанец — пастаноўка п'есы мясцовага аўтэра ў геаграфічнай кропцы на самым вастрыі «буфернай зоны». Бо яго такі гучны і скандальны імідж, рупліва зьбераганы й пешчаны цягам доўгіх гадоў, апошнім часам пачынаў занепадаць.

І васьмі цяпер гэты анфан тэрыбаль заходне-еўрапейскага тэатру гучна соп, прабіраючыся падвальным калідорам у накірунку ліфту. На палове шляху, калэ металёвых дзьвярэй з шклянэнымі вакенцамі, ён раптам спыніўся і павярнуўся да Шлоймы сваім чырванаватым тварам.

— Ты можаш даць мне цыгарэту?

Шлойма выняў з кішэні пачак і, адкрыўшы яго, працягнуў гасьцявому (запрошанаму) рэжысэру. Той палез у пачак сваімі куртатымі пальцамі і, пакалечыўшы некалькі цыгарэтаў, усё ж здабыў адну з іх, выпрастаў і ўторкнуў сабе ў вусны. Ізабела, якая гэтым разам ішла ўперадзе ўсіх, пасьпела ўжо павярнуць за рог, да ліфту. У тую хвілю, калі Шлойма пстрыкнуў запальнічкаю перад носам у Маўльвюрфа, адтуль, з-за рогу, зьявіліся й скіравалі да іх дзьве цыбатыя постаці ў шэра-зялёнай форме. Шлойма цераз Маўльвюрфава плячо разгледзеў на рукавах чырвона-белыя нашыўкі. Гэта былі польскія вайскоўцы абмежаванага кантынгенту ААН у Заходнім Роўне, якія разам з нямецкім узводам немаведама навошта знаходзіліся ў «абгароджаным горадзе» згодна з Трохбаковай дамоваю. Цяжка было ўявіць, каго й ад чаго здольныя былі абараніць гэтыя дзьве няпоўныя сотні дваццацігадовых юнакоў, узначаленыя дзясяткам не нашмат старэйшых афіцэраў, у выпадку нападу з усходу ці яшчэ адкуль-небудзь. Ды, здаецца, хлопцы ў мундзірах і самі ня вельмі пераймаліся гэтым пытаньнем, бавячы вольныя вечары ў піўніцах і кавярнях наўсцьцяж набярэжнай Вусьці, заляцаючыся да мясцовых дзяўчат і раз-пораз усчыняючы бойкі з тутэйшымі

палешукамі-паліцыянтамі. Іхнія афіцэры забаўляліся на вышэйшым роўні — у рэстарациях ды на прыняццях, якія часту ладзіла гарадская адміністрацыя. Якраз на такім прыняцці, куды яго запрасілі з Маўльбюрфа ды Ізабелай, Шлойма пазнаёміўся з маёрам Петэрам Зоммэрам, русявым, ажно белым немцам, шанавальнікам нямецкай паэзіі дваццатага стагоддзя. Ніштавата ўзяўшы на грудзі, маёр дэкламаваў на гаўбцы «Die schöne Stadt» — «Цудоўны горад» Георга Тракля, дэкламаваў ні для кога, у вечаровую прастору. Эцірван, які ведаў гэты верш у перакладзе, падхапіў нецвярозым голасам:

І страх дзявочы ў брамах.
Жыцьцё ў ядвабе спакусным.
Дрыжаць вільготныя вусны
Й дзяўчаты чакаюць у брамах.*

Потым на дваіх з маёрам былі выпітыя яшчэ колькі літраў піва і амаль да ранку доўжылася разьвітаньне на лавачцы пад вокнамі Шлоймавай кватэры, калі цыгарэты патроху канчаліся, а ўзаемная сімпатыя расла. Ад тае ночы Зоммэр часта тэлефанаваў і прызначаў сустрэчу недзе ў кавярні, каб пахваліцца сьвежым нумарам якога-небудзь нямецкага паэтычнага часопісу накладам 200 або 500 асобнікаў, толькі што дасланага яму з дому, з Новага Ўльму, маці-пенсіянеркай, колішняй настаўніцай нямецкае літаратуры.

— Цякую, Шлойма, я ўжо прыпаліф-ф... — патрос яго за рукаў Маўльбюрфа. Запальнічка ў руцэ нагрэлася і прыпякала пальцы. — Задумаўся, тормаз ты наш. Пардон. Эншульдгунг.

Дзьве постаці ў мундзірах наблізіліся ўсутыч і цяпер, адступіўшы да сыяны, тактоўна чакалі, каб даць рэжысёру з драматургам прайсьці. Ужо амаль разьмінуўшыся з жаўнерамі, Шлойма зірнуў у твар аднаму з іх, і вайсковец, сустрэўшыся з ім вачыма, зьнячэўку весела падміргнуў Шлойму, так бліскавічна, што ўжо праз імгненьне ў цьмяна асьветленай прасторы падземнага калідору гэта здалося нейкім аптычным падманам.

Ужо ў ліфце, глядзячы на сьветлыя кнопкі, якія вертыкальна адна за адной згасалі на панелі, Шлойма зноў жажнуўся, злавіўшы ў галаве думку, што захрасла, як навязьлівы рэфрэн: «Трэба купіць джынсы».

А пакуль кабіна паўзла ўгору, унізе, у падвале, постаці ў шэра-зялёных мундзірах, быццам зрабіўшы колькі статусна-ганцавальных па, крутануліся на абцасах і замерлі перад амаль незаўважнымі ў шэрай бетоннай сыяне нешырокімі сталёвымі дзьвярыма. Шкляное вакенка на дзьверцах адбівала ў цьмяным падвальным асьвятленьні сферы іхніх шаломаў.

111

Тры пары джынсаў розных памераў і колераў былі ўжо купленья і разам з некалькімі пластыкавымі торбамі іншых непатрэбных рэчаў закінутыя ў багажнік зялёненькай «Мазды», нанятай у арэндным бюро на Замкавай. Перад гэтым Шлойму давалося заскочыць у банк і выпатрашыць амаль дашчэнтку адну з дзьвюх сваіх крэдытных картак — банкаматы ў Роўным больш за дзьвесьце грыўняў за адзін раз не выдавалі. На аўтаадказчык дамашняга тэлефону Шлойма нагаварыў сьвежую й натхнёную тыраду: «Мяне зараз няма, я паехаў ва Усходні сектар. Вярнуся позна і адразу ж праслухаю вашае паведамленьне. Кажыце або стартуйце факс пасьля гукавога сігналу». Пракруціўшы самому

* Пераклад з нямецкай Андрэя Хадановіча.

сабе стужку, ён зноў умкнуў магнітафон на запіс і дзеля нечага яшчэ дадаў: «Сямнаццатае верасня дзеве тысячы... ага году». Нешта падказвала яму што дата будзе важная.

Шчодро наклаўшы Баніфацыю «Віскасу», толькі што набытага з зьніжкаю ў тых самых крамках каля Стадыёну, дзе купляў джынсы ды іншыя гасьцінцы, Шлойма наліў кату ў місу сьвежай вады з крану і нават замяніў паралонавы дыванок у дамку-кошыку. Баніфацы ўвесь гэты час сядзеў на лядоўні й пазіраў на гаспадару шырока вылупленымі вачыма. Шлойма прысеў на табурэт па-сярод кухні, прыкурыў цыгарэту.

— Мiane сёньня ня будзе да вечару, — сказаў ён, гледзячы ў зялёныя каціныя вочы. — Нікога ня бойся. Але нікому й ня вер.

Замежны пашпарт ляжаў дзе і заўсёды — у скрынцы з-пад абутку на верхняй паліцы шафы. Узяўшы яго ў рукі, Шлойма машынальна перагарнуў старонкі — пасля двух дзясяткаў шэнгенскіх візаў і штэмпеляў мясцовых еўрапейскіх уладаў пра іх працяг яшчэ старонкі тры заставаліся чыстымі. На штампік пра ўезд і выезд з Роўна мусіла хапіць. Нейкая непрыемная думка-прадчуваньне зноў варухнулася ў галаве, не даючы, аднак, сябе канкрэтызаваць. «Што ж гэта мне сьнілася ўначы?» — намагаўся засяродзіцца Шлойма, ды сьвядомасьць зноў распывалася.

Замыкаючы дзьверы на абодва замкі, ён зірнуў на *Casio* — чорныя крышталі паказалі 9:32. Яшчэ ёсьць паўгадзіны на лёгкі сьняданак у якой-небудзь з найбліжэйшых кавярняў, а тады — на прапуснік.

Ужо выехаўшы з двара, Шлойма нечакана зьмяніў свае намеры, загамаваў каля вулічнага прылаўку, купіў кавалак макавіка з каваю ў аднаразовым кубачку і спажаў усё гэта проста ў машыне, павольна перажоўваючы пірог і прысёрбваючы гарачы, але ня вельмі моцны напой. Думкамі ён быў ужо там, па той бок Муру, штодня бачанага, такога блізкага, рэальнага ў гарадскім жыцьці і — недалюнага. Там, у родным і ўжо колькі гадоў — чужым горадзе. Няўжо чужым? Як там цяпер? Абласны цэнтр СРУ, хіба ня быў ён нечым такім у гады твайго дзяцінства, юнацтва? Але ж не, наўна думаць, што за Мурам усё паўтарылася, вярнулася дакладна такім, як некалі. Поўнага ўзнаўленьня, здаецца, дасягнуць усё ж немагчыма... Прынамсі, шмат хто нават у нядаўняй гісторыі намагаўся, але эфект быў блізкі да нулявога.

З такімі думкамі Шлойма павольна, на першай хуткасьці, пад'ехаў да некалькіх аўтамабіляў, якія сшытавалі перад зялёнай металёва-драцяной брамаю прапуснаго пункту № 1. Заглушыўшы рухавік, ён выпцягнуў з пачка яшчэ адну цыгарэту і, адкінуўшыся на прыслон сядзеньня, паглядзеў уперад, туды, дзе праз некалькі дзясяткаў метраў раўнютка й нязрушна ўздываўся ў неба Мур.

Ён зьявіўся ў кароткую летнюю ноч, калі камандаваньню войскаў СРУ нарэшце абрыдла супрацьстаяньне з натаўскімі аддзеламі, якія да таго часу ўзмацнілі свае пазіцыі бронетранспарцёрамі й кулямётамі. Прапускныя пасты ўжо існавалі, была й калючая агароджа па перыметры цяперашняга Муру. Жыхары аточанага Заходняга сектару (а войскі СРУ, абыйшоўшы горад, ужо зайшлі далёка, аж за Клявань) чамусьці не сьпяшаліся вітаць хлебам-сольлю вызваліцеляў, якія так недарэчна й прыкра захраслі проста ў цэнтры гораду ў непераможную халепу. Калючая агароджа аперазала палову гораду — ад Баговага Кута да выгіну Вусьці паблізу чыгуначнага вакзалу. Па-за межамі гэтага поясу, у навакольных калгасных палях, дзе-нідзе яшчэ ацалелі акопы, з якіх паблісквалі адзін супраць аднаго шкельцамі бінокляў бельгійскія жаўнеры, вайскоўцы польскага батальёну, які прыбыў з-за Бугу на падтрымку

бельгіяцам, ды — з-за «лініі фронту» — салдацікі Арміі СРУ, хлопчыкі, «рэбята» з Луганшчыны й Днепрапятроўшчыны, Кіраваградчыны й Чаркашчыны.

Як жа марудна пасоўваецца гэтая чарга! Ужо хвілінаў дваццаць таму за драцяную браму заехаў «Фальксваген-гольф» з двума маладзёнамі, на выгляд — замежцамі. А наперадзе ж яшчэ джып, аўтобус з дзецьмі ды паважная немаладая пара ў «Мерседэсе». Прапускны пункт відавочна не імкнецца выконваць сваё прызначэньне, то бок — прапускаць. Там, за брамаю, разпораз вымалёўваюцца постаці ў травяністага колеру кашкетках, якія ленавата праходзяць адцінкам бачнае прасторы ды зноў хаваюцца ў цень Муру...

Мур... Яго ўзводзілі ў сьвятле начных пражэктараў салдацікі будаўнічых частак Арміі СРУ, мантуючы-дапасоўваючы бетонныя блокі проста па-над бардзюрам ходніка вуліцы 17 верасья, потым Тапалёвай, ставячы іх усутыч, гэтыя шэрыя бетонныя панэлі вытворчасці мясцовага домабудаўнічага камбінату, пакідаючы адгэтуль недасягальнымі для жыхароў Заходняга сектару цэнтральны ўнівермаг, Дом прыроды, парк імя Шаўчэнкі (якому неўзабаве прысвоілі імя Валянціны Шаўчэнкі*, так што й таблічак перарабляць ня трэба было — «парк ім. Шевченко» і ўсё табе), студэнцкі гарадок Акадэміі воднай гаспадаркі, стары галоўпаштамі, дом-прасік, першая радзільня, гатэль «Мір». Адразу за гатэлем Мур рабіў колькі паваротаў, сьпяраша направа, у бок вуліцы Міцкевіча, чамусьці ніколі й нікім не пераназванай, а потым — крутое калена леваруч, па вул. Тальяці, ня гораду на Волзе, а італійскага рэвалюцыянера, пра што ўжо мала хто й памятаў, амаль каля самых вокнаў адноўленага абкаму КПУ паварочваў на паўночны захад, перацінаў рэчку Вусьцю (пад мостам паставілі забітыя ў рачное дно патройныя краты), і, яшчэ раз паварочваючы ўжо на млынска-луцкім скрыжаваньні, цягнуўся далей, атачаючы лётнішча Роўна—Тынна, часткова перагароджваючы Тынна—сяло, за якім, перарэзаўшы яшчэ й Дубенскую трасу, замыкаўся ў колца ў раёне Басовага Кута ўжо над самым возерам, пакідаючы на карысьць усходняга *Ровно* і яго. З гэтае прычыны Роўна заходняе мусіла разбудоўваць сістэму насыпных пляжаў усцяж дрыгвяністай часткі рэчышча Вусьці, якая дасталася адрэзанаму анклаву й разьлягалася ад Басавакуцнае грэблі каля стадыёну аж да ўжо згаданага калена-скрыжаваньня за вакзалам. Уласна, пляжы па-над Вусьцяй і масточкі Гідрапарку — тутэйшага, роўненскага, а не славутага кіеўскага — разам з незьлічонымі тэрасамі кавярняў, бараў ды рэстаранчыкаў — і зрабіліся ў заходнім Роўне ўлюбёным месцам адпачынку месцічаў і прыбышоў, заезжых бізнэсоўцаў, турыстаў, прагных да сенсацыі «буфернай зоны» журналістаў ды іншых шукальнікаў рамантыкі й аматараў паказытаць нервы. Менавіта там, па-над Вусьцяй, у рэстаране «Лебедзь», учора Шлойма з Маўльвюрфам і пачалі «адцяжку» і ўжо адтуль, добра падвяселеныя, перабраліся ў кавалерскую кватэру Эцірвана.

У гэты час старэнькі «Фальксваген» з двума маладзёнамі, пабліскаваючы рубінавымі заднімі габарытамі, паволі выпаўз праз адчыненую драцяную браму назад і бокам прыладкаваўся перад самым носам у джыпа. Кіроўца з пасажырам, лягнуўшы дзьверцамі, выйшлі з машыны і, абалершыся на капот, закурылі. Шлойма апусьціў шкло сваёй «Мазды» і, высунуўшы галаву, прыслухаўся.

— У іх там, па іхнім часе, якраз адзінаццатая, а з адзінаццатай — планёрка. Сказалі, што яна гадзіну ідзе. Або паўтары.

Ага, усходні горад жыве паводле таго, папярэдняга часу, кіеўскага, або маскоўскага, на гадзіну пазьней. Значыцца, у іх ужо даўно не дзясятая.

* У 1980-я гады — старшыня прэзідыуму Вярхоўнай Рады Украінскай ССР.

Нечакана з-за драцяной брамы, з сярэдзіны, падбеглі дзве постаці ў кашкетках і больш рухамі, чым словамі дынамічна давялі маладзёнам нейкую інфармацыю, прычым такую эфектыўную, што адзін з іх, прытаптаўшы недакурак, хутка наблізіўся паміж машынамі да Шлоймавай «Мазды» і, нахіліўшыся да адчыненага вакна, разам з тытунёвым смуродам выдыхнуў яму ў твар:

— Яны... там... Кажуць, што проста зараз могуць прапусьціць... — Ён зрабіў пярэву, углядаючыся пісьменьніку Эцірвану ў вочы, — могуць прапусьціць якраз вас...

«Мерсэдэс» і джып тым часам ужо крыху разъехаліся, вызваліўшы паміж сабой прастору. «Фальксваген» і так стаяў бокам, а палова драцяной брамы адчынілася шырэй, і постаць у травяністай кашкетцы, узяўшы правую руку, пачала паволі адыходзіць назад.

111

— Тава... гражда... — грамадзянін Эцірван! — запытальна-сьцьвярджальным тонам прамовіў прышчаваты малодшы сяржант, вяртаючы Шлойму пашпарт. Атрымаўшы дакумент, Шлойма механічна прагарнуў старонкі з штэмпелямі, але якойсьці новай адзнакі пра пераезд мяжы не заўважыў. Аднак разглядацца больш уважліва часу не было, дый атмасфера не спрыяла, таму ён, хуценька запіхнуўшы пашпарт у вонкавую кішэню вятроўкі, паспешліва падгазаваў да наступнае будкі, на якой за шклом трохі наўскасяк вісела шыльдачка «Мытны кантроль». Тут сядзеў іншы хлопец, ужо не ў травяністай форме, а ў шараватай, з незразумелымі знакамі ў пятліцах.

— Скока грывен пры сябе маеце? — запытаў ён Шлойму праз вакенца, яшчэ й руку працягнуў. — Дэкларацыю прэд’явіце, пажалуста.

Дэкларацыя! Шлойма згадаў, што на ўездзе ў браму хтосьці тыцнуў яму ў руку белую паперку, якую ён, не запаўняючы, паклаў у адчынены бардачок. Хапатліва нашкарабаўшы імя-прозьвішча, нумар ды серыю пашпарту, ён выняў партманэтку, каб палічыць грошы.

Тып у шэрай уніформе пажвавеў, нават выйшаў з будкі і, спыніўшыся каля «Мазды», нахіліўся да вакна:

— Магу купіць грыўны па выгаднаму курсу... — даверлівым тонам прабуркаваў ён у саменькае Шлоймава вуха, уадначас зазіраючы ў партманэтку. — О, а эта што такое? — Ён элегантным рухам ілюзіяніста двума пальцамі выцягнуў у Шлоймы складзеную ў чатыры столкі банкноту на сто нямецкіх марак, якую (Шлойма ўспомніў тое імгненна) Маўльвюрф учора жывасілам уручыў яму пасья першае пляшкі, хочучы неадменна «ўвайсьці ў долю». — Вы што, ня знаеце, што ўвоз валюты капстран забаронены? Падляжыць канфіскацыі! Лі, знаеце, дужа доўга запаўняць акт ізьяція, я магу проста эці дзеньгі ў вас купіць па выгаднаму курсу ў часным парадку. Вот, возьміце, пажалуста. Праязжайце, да сьвіданія. Шчасьлівага шляху ў *Ровно!*..

Некалькі нескладаных маніпуляцыяў, што суправаджалі гэты маналог, доўжыліся нейкіх пару секундаў, і вось ужо Шлойма, уражана сьціскаючы ў пальцах паперку на сто рублёў СРУ (што ж гэта за курс такі выгадны 1:1?), вылецеў за браму прапусьнога пункту і рэзка загамоваў, дзякуючы чаму пазьбегнуў амаль што лабавога сутыкненьня з тралейбусам, які акурат разварочваўся перад універмагам. Стоп, а куды ж цяпер?

111

А цяпер угору, доўгім пакатым схілам вунь туды, да пачатку Саборнай, якая адсюль мянуецца ўжо Ленінскай, праз цэнтральны, найцэнтральнейшы

ў сьвеце універмаг, перад якім замерлі некалькі пабітых жыцьцём тралейбусаў «Шкода», аточаных натоўпам патэнцыйных пажыраў, паўз кавярню «Спадарожнік» (імгненна згадаўся смак цестачкі «Лімонная» за пятнаццаць капеек, з белай макаўкаю, прыцярушанай нейкай жаўтлявай субстанцыяй, смак, натуральна, зусім не лімонны, нейкі посна-салодкі, мучністы, смак нікелевай манеткі-пятнаццаткі, смак беднага дзяцінства, аздобленага выправамі на танцы ў клуб будаўнікоў, бойкамі з мальцамі з Прасьпекту, віном «Залатая восень» за рубель дваццаць сем, ну а лімоннай цестачкаю частаваў дзяўчынку, якую класе ў сёмым вадзіў у нядзелю ў кіно, ды хопіць ужо прыгадак!), вышэй за «Спадарожнікам» пачынаўся парк, цэлы ненапісаны раман, тры чвэрці, не, дзевяць дзясятых твайго юнацтва, за гранітным метровым шлакам.

За паркам, там, дзе ён адступае ўглыб вуліцы, — галоўны корпус гідрамэліяратыўнай акадэміі, даўней — «водны інстытут», у якім вучылася пераважная большасьць тваіх сяброў дзяцінства й аднакласьнікаў, далей пяціпавярховыя дамы ці то сталінскай, ці то хрушчоўскай забудовы, кватэры з высокімі столімі й пад'езды з шырокімі сходамі, якімі зручна выносіць нябожчыкаў у трунах, колішніх загадчыкаў аддзелаў абкаму, гаркаму ці райкаму, аблвыканкаму, райвыканкаму або, у горшым разе, якога-небудзь упраўленьня ДТСААФ, леваруч — могілкі Грабнік, але ўжо не для іх, не для гэтых мерцвякоў. Для іх — Калодзенка, некалі пераназваная на пасёлак Маладзёжны, так што і пасялковы цвінтар атрымаў назоў «Могілкі Маладзёжныя», што часам выклікала недарэчныя ўсьмешкі ў прыезжых, а на Грабніку ўжо гадоў сорок нікога не хаваюць. Далей схіл канчаецца, і ўжо на раўніне — будынкі навейшага праектаваньня, скрыжаваньне каля друкарні, уласна друкарня так і застаецца справа, а табе паварочваць леваруч, на вуліцу Арцёма і —уперад, паўз двухпавярховую лазню з шльдачкай «Баня», шэрагі доўгіх, крытых шыферам аднапавярховых дамкоў, званых «лініямі», потым, праваруч за будынкам дзіцячай паліклінікі, насупраць панурай жалезабетоннай агароджы гароднінасушыльнай фабрыкі — і туды, у самы амаль канец вуліцы Струцінскай, у хвост выцягнутай з захаду на ўсход (якраз так, ззаду наперад ідзе нумарацыя кватэраў) наймаверна даўжэзнай, аж на дзевяць пад'ездаў, шэрай панельнай пачвары, дому, што напрыканцы сямідзясятых пэўны час быў найдаўжэйшым у Роўне, дому, з якога колькі гадоў таму ты выйшаў у горад і загасьпяваўся на Юбілейным, каб прагнуцца ў іншым горадзе, горадзе з асаблівым статусам, там, па той бок Муру. З дзвятага паверху, з-за абабітых штучнай скураю дзвярэй з трохзначным нумарам на іх, ступіў ты ў невядомасьць — і на доўгія дні, месяцы апынуўся за Мурам. Каб зараз пад'язджаць да «свайго дому», як даўно ўжо зазвычайна ў нас казаць, хоць у гэтым доме табе належаць якіх-кольвек трыццаць пяць—сорок «квадратаў», пакрытых выцёртым месцамі ледзь да дзірак бледна-вішнёвым лінолеумам...

«Home, sweet home...» — сьпяваюць у такіх васьмі выпадках амерыканцы. Цікава, ці ведаюць хоць пра твой прыезд бацькі? Пэўна ж, павінны былі ім паведаміць. Чакай, а хто гэта павінен быў? Ну, як гэта хто — тая самая інстанцыя, якая прыслала табе дазвол на прыезд. «Оўзмівон» нейкі, ці як яго там. Старшы інсьпектар Калтунец, чыя манаграма стаіць пад друкаваным тэкстам запрашэньня дазволу. Або ягоны намесьнік, намесьніца, сакратарка якая-небудзь. Яны ж на тое і існуюць, гэтыя кампетэнтныя органы. Бач, як ты хутка, ледзьве апынуўшыся па той бок Муру, пачаў думаць па-гутэйшаму. Мо і няма тут ніякіх «кампетэнтных органаў»... Ды не, дзе ж іх няма... Хутчэй можна ўявіць, што той старшы інсьпектар, або яго намесьнік, або сакратарка проста не знайшлі хвіліны патэлефанаваць тваім бацькам. Бо што яму/ей, больш за ўсіх трэба?

Добра, гэтую сваю думку дадумаеш пазьней. Лепей азірніся навокал — гэта ж твая вуліца, якой ты ня бачыў богведама колькі. Як павырасталі арабіны ўздоўж ходнікаў!.. І яшчэ — хтосьці вырваў мальвы пад вокнамі аптэкі. А вось выбоіны на асфальце нідзе не падзеліся. Крутануўшы стырно ўправа-ўлева, Шлойма прыпаркаваўся каля апошняга пад'езду і заглушыў рухавік. Бярэзіна, што стаяла побач з ліхтаром, за гэтыя гады таксама разраслася. Шлойма выйшаў з машыны і праз заднія дзверцы выцягнуў торбы з падарункамі. Азірнуўся на родную 24-ю школу, якая віднелася ў лёгкай смуге насупраць за драцяной агарожаю, — там доўгія восем гадоў давлялося выкладаць мову й літаратуру ў розных класах, ад шостага й вышэй. Аж пакуль тая самая літаратура ўжо назаўсёды не забрала яго ад грамадскакарыснае працы.

Тры торбы з шмацьцём не былі цяжкімі і змясціліся ў адну руку, якраз каб другой пацягнуць на сябе цяжкія дзверы на спружыне. Дзверы пафарбаваныя ў нейкі пластылінава-вохрысты колер калісьці даўно, найхутчэй — яшчэ да перавароту, да падзелу дзяржавы на дзве Украіны. За першымі мусілі б быць яшчэ адны дзверы, нутраныя, але іх няма — выбілі разам з вушакімі, і далей — цёмная бездань пад'езду, сходы, сьцены ў брудна-зялёных пісягах-падцёках. Кнопка ліфту на спробу націснуць яе аніяк не адрэагавала. Ну дык што, ён, гэты ліфт, і тады, даўней, працаваў пераважна на вялікія сьвяты, а цяпер, відаць, — і пагатоў. Таму пешачкі, стэп бай стэп, сто пяцьдзесят восем прыступак, калісьці, яшчэ ў юнацтве, ты ад няма чаго рабіць пералічыў іх. Пралёты па дзевяць прыступак, а таксама пяць прыступак да першага паверху — гэта ж усяго сто сорок дзевяць, а дзе ж астатнія шэсьць? Ня складваецца... Пералічыць, ці што?

Тым часам ужо і чацьвёрты паверх. Наступны пралёт — роўна сярэдзіна шляху, «чатыры і паўпаверху», як ты некалі гэта для сябе называў. Палова ад дзевяці. За час тваёй адсутнасці ў пад'ездзе ўжо ад другога паверху зьявіліся дабудовы — дадатковыя вонкавыя дзверы, што праўда, без замкоў, толькі з клямкамі, вясковымі металёвымі клямкамі: цісканеш пальцам гачок, і — дзверы адчыняюцца. Як у той даўняй прымітыўнай паказцы: заходзьце, людзі, бярыце, што хочаце!.. Запыленыя пад'ездныя вокны павернутыя на поўнач, таму сьвятла пускаюць мала, а наўпроставыя сонечныя промні наагул трапляюць сюды адно колькі разоў на год, у тыя найдаўжэйшыя дні чэрвеня, калі дзень трывае васямнаццаць гадзінаў.

Ну вось нарэшце і дзевяты паверх. Вышэй — толькі вечна зламаныя дзверы на гарышча ды зялёныя металёвыя сходы на дах. Пляскаты дах, крыты руберойдам, памерам з футбольнае поле, адкуль, напэўна, відаць дахі й тэлеантэны Заходняга сектару, вежы гатэляў і вунь там, далёка-далёка, на даляглядзе — будоўлі раёну Юбілейны, ужо ня за, а — перад вонкавым выгінам Муру.

Дотык пальцам да гузіку званка ня даў ніякага аўдыёвыніку, як і ў выпадку з ліфтам. Або званок адгукаецца вельмі ціха, або не працуе зусім. А твае ключы так і засталіся вісець на цвічку ў вітальні, там, па той бок Муру.

— Заходзь, сынку, — прыцішана сказала маці, адчыніўшы перад ім дзверы наросьцеж і адступіўшы на крок, замест таго, каб кінуцца насустрач. — Цябе ўжо чакаюць. — З-за мацерынай сьпіны, з вітальні ў калідор выступілі два квадратнаплечыя постаці без абліччаў, бы ў контражурі.

— Шлойма Васілевіч? — у пытаньні гучала ўпэўненае сьцьверджаньне. — Гэта хара... добра, што мы загадзя зналі пра ваша прыбыцьцё. Мы з Міколам Іванавічам упаўнамочаны прыгла... запрасіць вас на адкрытае зася... пасяджэньне мясцовага Саюзу пісьменьнікаў!

Тон агучанай прапановы не дапускаў нават гіпатэтычных прэрэчанняў.

Шлойма з торбамі, рассунуўшы квадратнаплечых, зайшоў у пакой. Паставіў падарункі на стол, сеў на канапу.

— Я прыехаў пабачыцца з роднымі, — намагаючыся заставацца спакойным, ён паглядзеў на гасьцей знізу ўгору. На сьвятле ўжо было відаць, што апранутыя яны ў нязграбна пашытыя гарнітуры-двойкі ды кашулі з гальштукамі. — Таму, пакіньце мяне, калі ласка, у спакой... Мама, а дзе бацька? Дзе Вульяна?

Маці адышла ад вушака, з-за сьпінаў квадратнаплечых, прысела на край канапы. На процілеглы край.

— Яна хацела прыйсьці, сынку. Але ў іх у школе захварэла настаўніца, расейскі мовазнаўца, і Вульяну папрасілі выйсьці на замену. А бацька паехаў на Чаркашчыну. Пазаўчора. Ну, а як ты там, сынку?

— Я ня там, мама, я ўжо тут. Ну, абнімі ж мяне! — ужо амаль загадаў Шлойма, і маці, падсунуўшыся бліжэй, прытулілася да яго. — Мама, хто гэта такія? Навошта ты іх пусьціла?

— Сыне! — маці зазірнула яму ў вочы. — Так трэба. Схадзі на той іхні сход. Яны ж не адчэпяцца.

— Які сход, мама? Я што чакаў усе гэтыя гады, каб прыехаць сюды на сход? Ты лепей раскажы...

Тым часам адзін з квадратнаплечых, той, якога іншы называў Міколам Іванавічам, мякка й ціха перайшоў пакой і, адхінуўшы штору, зірнуў долу, у двор.

— Слабенькая ў вас машына, Шлойма Васілевіч, — з простадушнай іроніяй у голасе заўважыў ён. — Вот у іюлі прыяджаў ад вас, аттуда адзін... дзеяцель, дак у яго быў этат... джып, я ня помню... «Пахера», з пярэднім і заднім прывадам. Зьвер-машына.

— Сабірайцеся, сабірайцеся, Шлойма Васілевіч, — амаль умольна азваўся ад дзьявэрэй другі квадратнаплечы. — Потым, пасля засяданьня, у вас яшчэ будзе ўрэмя паабшчацца з раднымі, з мацер'ю.

— Ідзі, сынку. Я чакацьму. — У голасе маці чуліся ноткі просьбы. — Можа ж, там ня будзе доўга.

Неназваны дасюль квадратнаплечы ўжо накручваў каля дзьявэрэй на тэлефонным апарате нейкі нумар.

— Ало! Катрушын, ты? Самчук гаворыць. Мы на Струцінскай. Давай сюда «валжану», да пасьледняга пад'езда. І ліфт уключы, бо што нам, пяхком топаць з дзьявэтага этажа? У нас жэ тут госьць, із Западнага сектара, ён яшчэ падумае, што ў нас у Роўна ліфты не работаюць. Давай! Чэраз пяць мінут выходзім.

Мікола Іванавіч адчыніў дзьяверы на гаўбец і выйшаў. Шлойма ўзяў са стала пакункі і паставіў перад маці.

— Мама, я тут падарункаў купіў. Джынсы Вульяне, Ільку ды яшчэ...

— Дзякуй, сыне, навошта ты траціўся? У вас жа там усё такое дарагое. А ў нас усё ёсьць. Дзякуй, сыне, яна будзе рада. — Зазірнуўшы ў пакункі, маці адставіла іх на падлогу. — Што там у вас з Аксанай? Як там вы? Не бядуеце?

— Прыйшла «валжана», — паведаміў, выглянуўшы з гаўбца, Мікола Іванавіч.

— Не, мама, у нас усё добра. — Казаць пра дэталі не хацелася. Шлойма імкліва падняўся з канапы й скіраваў на гаўбец. Мікола Іванавіч хацеў перахапіць яго, але ці то не пасьпеў, ці то не наважыўся. Шлойма пераступіў парог гаўбца, выцягнуўшы з пачка цыгарэту. Рука з запальнічкаю трымцела.

— О, у вас харошыя сьгарэты! — Мікола Іванавіч усёй сваёй квадратураю ўзьнік у вузкіх дзьявэрах. — Можа, угасьціце? А то ад гэтага «Космасу» так у горле дзярэ...

Шлойма працягнуў яму адкрыты пачак, але Мікола Іванавіч заместа таго, каб узяць цыгарэту, схапіў увесь пачак у рукі ды ўзяўся яго разглядаць.

— Га-у-ло-і-сес... І што гэта такое? — потым ён нарэшце выняў цыгарэту, прыпаліў і абалерся поруч з Шлоймам на бетонныя парэнчы.

Сонца за домам набліжалася да зеніту. У двор падаў даўжэзны простакутны цень, нечым падобны на велізарны цёмны ветразь. За драцяной агароджай унізе высыпалі на перапынак школьнікі. Старэйшыя, пусціўшы цыгарэту па коле, паважна курьлі каля падпаленага восеньню жоўтага клёну, а малеча тым часам намагалася ўпоперак стадыёну згуляць міні-тайм футбольнага матчу. Праваруч захінала чвэрць небасхілу скрынка нейкай недабудаванай спаруды паверхаў на пятнаццаць, якая зёўрала вачніцамі незашклёных вокнаў.

— Капераціў. Ніяк яго не дастроіць. — Мікола Іванавіч перахапіў Шлоймаў позірк і, выдыхаючы тытунёвы дым, хуценька растлумачыў: — Бо ў людзей зараз грошай ня... ня так багата. Але зарплату ў нас плацяць рэгулярна. Дзень у дзень.

Удалечы, за полем куроудыміў гарадскі сьметнік — як і гады, і дзесяцігоддзі таму. Справа, па-над Бармацкімі ярамі, барвяніліся між палёў чайкі. Аб'язной трасаю паўзлі на Сарны нейкія пафарбаваныя ў панурыя вайсковыя колеры грузавікі ды цыстэрны.

— Пара ехаць, Шлойма Васілевіч... — Мікола Іванавіч шпурнуў недакурак долу.

— Мама, я яшчэ вярнуся! — прамовіў Шлойма ўжо ў дзьвярах, але маці, глядзячы яму ў вочы, сваімі карьмі ў ягоныя шэрыя, адмоўна пахітала галавой.

Ліфт з скрыгатаньнем разьявіўся, і ўсе трое зайшлі ў запляваную, а калісьці лакаваную кабінку, дзе на пліце ДВП месцамі былі на шармака прыбітыя несіметрычныя квадраты фанеры. Пакуль кабінка паўзла долу, Шлойма спрабаваў засяродзіцца: што далей? Відаць, вярнуцца да маці ўжо ня ўдасца. Тады — што? Адбыць гэтае «адкрытае пасяджэньне» Саюзу пісьменьнікаў ды ехаць назад. Так, трэба вяртацца. Вось захрас, дык захрас. Але з якой гэта прычыны ім цябе затрымліваць? Ды ці мала з якой? Напрыклад... Прыкладаў можна навядумляць хоць зараз богведама колькі.

Ліфт апошні раз таргануўся і стаў. Дзьверы разьлезьліся, і Шлойму падштурхнулі вонкі, у пад'езд. Знадворку, перад самымі сходамі, ужо чакала падагнаная амаль усутыч «Волга» сьветла-шэрага колеру з абедзьвюма адчыненымі заднімі дзьверцамі.

— За машыну сваю не беспакойцеся. Вам яе вазвращаць, — аптымістычна супакоіў Шлойму Мікола Іванавіч. — Сядайце. — Ён першы палез на задняе сядзеньне. Другі квадратнаплечы, Самчук, сеў астатнім, і рыўком наглуха зачыніў дзьверцы. Колькі разоў тузануўшыся й чмыхнуўшы, «Волга» кранулася.

Паабапал вуліцы арабіны ўжо былі кранутыя пурпуроваю верасьнёўскаю барвай. Хмарнае зранку неба, як гэта і бывае такой восеньскай парою, бліжэй да полудня разьясьнелася. Рэдка трапляліся мінакі, аўтамабіляў не было наогул. Праваруч прамільгнуў шапік з рэкламаю цыгарэтаў «Верхавіна» бяз фільтру.

— А пака даедзем... — павярнуў да яго крануты цьмянай усмешкаю твар Мікола Іванавіч, — ...можна ў вас яшчэ адну сьгарэту харошую? І яшчэ гэта... — ён ніякавата зацягнуўся, — вы случайна там журналаў разных не прывезьлі? Ну, з дзяўчонкамі голымі... «Плэйбой», ці як яны там называюцца. Я бы купіў, есьлі б нядорага.

— Не, не прывёз. — Шлойма працягнуў яму ўжо напалову парожні пачак.

— Ну, я проста так паінцерасаваўся.

«Волга» ўжо мінала палац культуры тэкстыльнікаў з скульптураю «Ткаль-

ля» перад фасадам. Шлойма азірнуўся. Велічэзная жаночая постаць сядзела на пастаменце, ненатуральна выгнуўшыся і адставіўшы ўбок стуленья ногі. «Яна ўсё такая ж страшненькая», — падумалася. Быццам сустрэў даўно знаёмага, жывога чалавека пасля доўгага расстаньня. А ён такі саменькі.

На скрыжаваньні з Млынаўскай аўто прыгамавала, аб'язджаючы прыкрытую ярка-жоўтым брызентам яміну.

— Блін, ды калі ж яны гэтыя ямы пазасыпаюць! Дзяўбуць па ўсяму гораду, вон і прама на дарозе ўжо!.. — запалкі ў Міколы Іванавіча не загараліся, дымелі й тухлі, і ён пхаў іх пад донца пушачкі. Шлойма нахіліўся і пстрыкнуў яму перад носам сваім «зіппо».

— Эта я панімаю, западная тэхніка, — выпусьціў дым ад першай зацяжкі Мікола Іванавіч, але, зіркнуўшы праз Шлойму, на Самчука, пасьпешліва дадаў: — Хача і ў нас ня хужэ выпускаюць, на радыёзаводзе. Тока іх на экспарт гоняць, у Беларусь...

— Ты б памаўчаў пра радыёзавод перад інастрэнцам. Гэта ж сакрэтны аб'ект, страцягічаскі, — кінуў скрозь зубы Самчук. Мікола Іванавіч хацеў нешта адказаць, але толькі часцей задыхаў тытунёвым дымам.

«Волга» на першай хуткасьці кацілася апошнім адцінкам вуліцы Міцкевіча перад Мурам. З доўгага крутога спуску яго выгін унізе ад гатэлю «Мір» да шэрага бетоннага паралелепіпеду абкаму КПУ выдаваў дабрэнным бетонным парканам вакол будоўлі, але ж ніяк не фрагментам міждзяржаўнай (украінска-украінскай) мяжы.

Споўшы да самага падножжа спуску, машына паехала направа, да спаруды абкаму, і спынілася каля кубічнай, сьвятлейшай колерам, але таксама бетоннай прыбудовы, якую Шлойма яшчэ ад часоў адзінага гораду памятаў як дом палітасьветы. Пазьней, пасля 1991-га году, памяшканьне заняў педагагічны інстытут, але цяпер...

«Дом ідэйнай работы Ровенскага абласнога камітэту Камуністычнай партыі СРУ», — прачытаў ён на вялікай люстраной шыльдзе праваруч уваходных дзьвярэй. Слупок меншых шыльдаў такога самага колеру й стылістыкі аздабляў сцягну зьлева ад дзьвярэй.

Самчук адчыніў «Волгу» і выглянуў вонкі.

— Прыехалі, — нягучна прамовіў ён.

111

Шлойма, выбавіўшыся з машыны ўслед за негаваркім Самчуком, размяў закарчанелья ногі. Ягонья спадарожнікі пра нешта перамаўляліся з кіроўцам. Позірк пісьменьніка Эцірвана зачэпіўся за «сьвідравіну» — куртаты акравак трубы, што тырчаў пасярод брукаванкі, закаркаваны зыркай памаранчавай пломбаі. «І тут яны ёсьць...» — мільганулася думка. Такімі сьвідравінамі стракацела ўсё Заходняе Роўна. Колькі гадоў таму геалагавыведныя здымкі зямное кулі са спадарожніка засьведчылі, што найбагацейшае на планеце радовішча ўрану знаходзіцца якраз пад падзеленым украінскім горадам. Ад таго часу пад аднастайны лямант «зялёных» усяго сьвету ў Роўна (у Заходняе Роўна) і папылі інвэстыцыі, якія ў значнай ступені і абумоўлівалі цяперашні росквіт гораду. «Росквіт коштам сьмерці», — такімі жьцьцясьцьвяджальнымі загалоўкамі каментавала чарговае эканамічнае дзіва радыкальная левая прэса. Што да газэтаў ва ўсходняй частцы, то яны наконт такой гарачай тэмы маўчалі — як воцату выпілі.

Шлойма адвёў позірк ад сьвідравіны й паглядзеў на Мур, які цягнуўся зьлева. Адсюль, з усходняга боку, ён пакідаў уражаньне нязьмерна больш сур'эзнае. Не было на яго бясконцым шэрым палатне зухаватых графіці

анархістаў і тынэйджараў-рэпераў, затое калючы дрот, які цягнуўся па ягоным хібе і быў нахілены сюды, у сярэдзіну, выглядаў пагрозьліва і пераканаўча. Пад Мурам і паблізу не было відаць ніводнай жывой душы, але, зіркнуўшы на бакі, Шлойма заўважыў у зацэні наструненыя постаці ў накідках колеру хакі, метраў праз сто адна ад адной.

За шкляным уваходам у «Дом ідэйнай работы» іх ужо нехта чакаў. Калі Самчук адчыніў перад ім дзверы з паліраванымі ручкамі, Шлойма заўважыў у прасторным холе цэлы гурт людзей, пераважна мужчынаў у пінжаках, сьветлых кашулях і гальштуках. За іхнімі плячыма ў два шэрагі выцягнуліся сталы — не сталы, а звычайныя школьныя парты з крэсламі па два за кожнай. На партах ляжалі разгорнутыя агульныя сшыткі й шарыкавыя асадкі, таньненькія, аднаразовыя, сям-там перавязаныя ніткамі ці абклееныя ізаляцыйнаю стужкай, а сям-там — пагрызеныя з тупога канца ў шале творчага натхнення.

Тым часам ад натоўпу мужчынаў у пінжаках і гальштуках аддзяліўся і выступіў наперад невысокі плехаваты дзядзечка з выразным чэраўцам і простым вясковым абліччам. Азірнуўшыся на свой калектыў, ён кароткім паглядом усталяваў у шыхтах цішу й незварушнасьць, пасля чаго, керхануўшы, абвясціў:

— Сёньня ў нас сустрэча з нашым... так бы мовіць... калегам... заходне-роўненскім аўтарам... літаратарам... пісьменьнікам... Эцірванам Шлоймам Васілевічам... які... часова пражывае... і працуе... у Заходнім... акупаваным... сектары нашага гораду...

Тры кропкі ў яго простае мове былі цьвёрдыя ды аб'ёмныя. Было нават чуваць, як яны, імгненне павісеўшы ў паветры, асыпаюцца на падлогу, пацокваючы, быццам адстраляныя гільзы.

— Мы зараз... па чарзе... пазнаёмімся з нашым... госьцем... з нашым заходне-роўненскім калегам... і потым... мы прадоўжым работу... нашу працу... над якою мы з вамі... працуем... ужо працяглы час. Апрача таго... у нас сёньня... ёсьць таксама іншыя госьці... іншы госьць... — Пасля гэтых словаў дзядзечка з чэраўцам зрабіў тры крокі насустрач Шлойму і тыцнуў яму сваю правую руку. — Трахім Зубчук, адказны сакратар і старшыня Ровенскага аддзяленьня Саюзу пісьменьнікаў.

Шлойма паціснуў працягнутую яму далоню. Ён ведаў Зубчука яшчэ з часоў адзінага гораду, але ня быў знаёмы асабіста, ніколі ня быў яму адрэкамендаваны, таму падумаў, што той проста ня памятае яго. Але ўжо наступны пісьменьнік, які ўсьлед за Зубчуком працягнуў яму руку й адрэкамендаваўся «Пятро Цімчук», быў у тым папярэднім жыцьці калі і ня блізім таварышам, дык, прынамсі, добрым знаёмым. Гадоў дзесяць таму Цімчук загадаў аддзела культуры ў абласной «маладзёжцы», пісаў досыць дасціпныя фельетоны, і ў кіеўскім выдавецтве «Молодь» рыхтаваўся да друку зборнік ягоных гумарэсак. Ці пабачыў ён сьвет, Шлойма ня памятаў.

— Ды мы ж нібыта знаёмыя, Пятро... — на ўсялякі выпадак прыцішана і канфідэнцыйна прамовіў Шлойма.

— Мы ня можам быць з вамі знаёмыя, бо нашае аддзяленьне СП СРУ вядзе сваё новае летазьлічэньне толькі пасля нядаўняй перарэгістрацыі членаў! — адбарабаніў у адказ гумарыст, не змаргнуўшы ніводным вокам, адно скіраваўшы позірк кудысьці ў Шлоймы над галавой.

— Ну не, дык і не. Відаць, памыліўся... — гэтаксама гучна, ва ўнісон Цімчуку, падхапіў і Шлойма. Мо зараз і напраўду лепей першаму не прызнавацца. Хто ведае, што ў іх тут за правілы такія.

Наступныя пісьменьнікі, што падышлі знаёміцца, выявіліся ці ня крэўнымі братамі або братамі па прозьвішчы. Калі першы назваў сябе, Шлойму здалося,

што ён недачуў. Ды калі адзін за адным усе трое па чарзе назваліся «Гімнюк Васіль, Гімнюк Андрэй, Гімнюк Мікола», Шлойма, затрымаўшы ў сваёй далоні моцную руку з куртатымі пальцамі апошняга з іх, Міколы, усё ж наважыўся перапытаць: — Можа, перапрашаю, Гумянюк?..

— У рамках барацьбы за вяртаньне да першакрыніцаў і адвечных вытокаў нашаму прозьвішчу вярнулі яго першаснае значэньне, вымаўленьне й напісаньне, — адрэпартаваў Шлойму ў вочы Гімнюк Віктар. — Наше прозьвішча «Гімнюк» ёсьць адным з найбольш пашыраных у валынска-палескім рэгіёне. Хіба што толькі Палішчукі могуць зраўняцца з намі сваёй колькасьцю. Або мы — з імі.

Палішчукоў, якія падышлі знаёміцца ўслед за Гімнюкамі, было двое — Юхім і Нічыпар. Абодва пісалі прозу, што і падкрэсьлілі, рукаючыся з Шлоймам.

— А зараз, — абвясціў Трахім Зубчук пасья завяршэньня працэдур пацісканья рук, — мы патлумачым нашаму заходне-роўенскаму госьцю, чым мы тут сёньня займаемся. Ужо досыць доўгі час калектыў Ровенскага аддзяленьня СП СРУ працуе над вялікім супольным мастацка-дакументальным творам пад назовам «Тарас Рыгоровіч Шаўчэнка на Ровеншчыне». Намі рупліва вывучанья і прааналізаванья ў сьвятле апошніх партыйных рашэньняў усе дакументальныя згадкі пра знаходжаньне Вялікага Кабзара ў нашым краі ў складзе этнаграфічнай экспедыцыі 1846 году, складзеная дэтальвая храналагічная й геаграфічная табліца ягонага перамяшчэньня на тэрыторыі сучаснай Ровеншчыны. Да гэтага тэмы мы ўсе ставімся як мага больш адказна. І, трэба адзначыць, маем ужо неблагія напрацоўкі. Зараз мы пазнаёмім нашага госьця... нашых гасьцей з найбольш удалымі фрагментамі гэтага нашага супольнага калектыўнага твору. Хто пачне?.. — Зубчук акінуў позіркам шэрагі давераных яму творцаў. — Палішчук Юхім Якавіч?

— Няхай вам той чытае, хто ў вас кватэры палучае! — раптам, не падымаючыся з месца, рэзка і востра азваўся Палішчук.

— Ну, як ня хочаце, Юхіме Якавічу, то мы кагосьці іншага папросім, — уквелена, але ўадначас і прымірэнча прамармытаў Зубчук. — А на ваш закід я ўжо раней тлумачыў усім, што праз наяўнасьць пэўных часовых праблемаў у жыльлёвым будаўніцтве абкам партыі выдаў распараджэньне, згодна з якім да асобнага распараджэньня пра скасаваньне гэтага распараджэньня кватэры членам нашага саюзу будуць выдавацца толькі пасьмяротна... і ў іншых надзвычайных сітуацыях. Але хто ж прачытае нам свае роздумы пра знаходжаньне Тараса Рыгоровіча Шаўчэнкі ў нашым краі? Хоча... хоча гэта зрабіць... Гімнюк Мікола хоча! — з палёгкаю закончыў Трахім Зубчук.

Мікола Гімнюк узяў з далёкай парты сшытак з абвісьлымі краямі і, павярнуўшыся тварам да аўдыторыі, гугнявым манатонным голасам узяўся чытаць: «Дарогаю з Корца на Межырыч Тарас Рыгоровіч мусіўзначаваць у вёсцы Сініў, цяпер Гашчанскага раёну. На зямлю хутка апуськаліся прыцемкі. Зырка сьвяціліся вокны ў хатах мясцовых папоў, куркулёў і багацеяў. “Не, не пайду я да іх прасіцца нанач, — вырашыў Тарас Рыгоровіч, — пайду да простых людзей”. Ён пастукаў у вакно беднай хацінкі на канцы вёскі, каля дарогі. Дзьверы адчыніліся, і на парозе зьявіўся Амелька Стацюк, гаспадар гэтай беднай хацінкі. Тарас Рыгоровіч назваўся й папрасіўся пераначаваць. Амелька Стацюк з радасьцю пусьціў у хату такога дарагога госьця. (“Го-га-го”, — адзначыў сам сабе Шлойма зьбег трох складоў.) Хоць дзеці ўжо спалі, Амелька Стацюк загадаў жонцы зьбіраць на стол вячэру. Амелькава жонка,

* Натоўп (укр.).

** Карысьць (укр.).

Параска Стацюк, з радасцю несла на стол усё што мела на вячэру — малако, хлеб ды вараную бульбу...»

— Вы гэта малако выкрэсьліце! — злосна ўкруціўся ў чытаньне Зубчук. — Адкуль у такіх няшчасных працаўнікоў малако, калі першыя вытворчыя фермы ў нашай вобласці зьявіліся толькі з прыходам савецкай улады!

— Як вы да мяне таком тоне зьяртаецеся, то я наогул ня буду далей чытаць. Я вам не наймаўся!.. — плакліва прагугніў у нос Мікола Гімнюк і сеў на месца, уткнуўшыся тварам у разгорнуты сшытак.

— Ну што вы сапраўды! Што за калектыў!!! — Зубчук, заўважыўшы, што спудлаваў, намагаўся выправіць сітуацыю. — Добра, тут у нас яшчэ паэты ёсьць. Вунь там, у самым канцы сядзіць, выходзь-выходзь, не хавайся, гэта ў нас Алесь Фіялка, гэта псеўданім, яго сапраўднае прозьвішча — Баранюк, студэнт педвучылішча, дужа персьпектыўны малады паэт, удзельнік рэспубліканскай нарады, давай-давай, прачытай што-небудзь для гасьцей, той свой вершык... той, ну пра натоўп!

Рабаціністы юнак з аддудуранымі вушамі не прымусіў сябе доўга прасіць і, адступіўшы ўбок ад парты, пачаў дэкламаваць:

Невже це так довіку буде?
В наш час утвердження добра
Є люди.
Є чудовы люди!
А е юрба!..*

Багаторука і столика,—
Хіба від неі е пуття**?
Бо ж скількі геніів великих
Вона цькувала за життя!

Зате нездар, цей людський пил вона
Понад собою вознесла,
Натішалась, награлась — кинула,
В своїй байдужості*** страшна...

«Як бы адсюль выйсьці неўпрыкмет... — мільганулася ў Шлоймы думка, якую ён хуценька адпрэчыў, але яна адразу ж вярнулася. — Бо колькі тут літаратураю катавацьмуць? Гадзіны тры, ня меней...»

У гэты час Алесь Фіялка-Баранюк якраз дачытваў свае мініяцюры пра вясну, якая сімвалізавала для яго адраджэньне ўсяго новага, сьвежага, чыстага й прагрэсіўнага:

І незабаром вже проллються
Дощі великі і малі.
Неначе вічна рэволюція,
Весна крокуе по землі!..

* Абыякавасьці (укр.).

** Краты (укр.).

*** Маюцца на ўвазе: заснаваная ў 1987 г. Юрыем Андруховічам, Аляксандрам Ірванцом і Віктарам Небаракам паэтычная мадэрнісцкая група «Бу-Ба-Бу»; узьнікшая ў сярэдзіне 1980-х у Львове мадэрнова-фармалістычная літаратурная група, у якую ўваходзілі Іван Лучук, Назар Ганчар і Яўген Садлоўскі, з першых літараў прозьвішчаў якіх і была складзеная назва суполкі; авангардовая літаратурная група «Новая дэгенэрацыя», якая ўтварылася на пачатку 1990-х.

— Добра, Алесю! — багаславіў яго адказны сакратар і старшыня ровенскага аддзяленьня ў адной асобе. — Расьцеш. Хутка будзем думаць пра нейкія публікацыі ў мясцовай перыёдыцы. Узровень твой ужо дазваляе.

— А яшчэ я хацеў бы закончыць свой выступ... — зьнянацку перабіў яго юны паэт сваім высокім надтрэснутым голасам, — зваротам да нашага шанюўнага госьця!

Уся пісьменьніцкая грамада, нібы не даючы веры вушам сваім, прыгаломшана падняла галовы і скіравала позіркі хто на Шлойму, хто на Фіялку.

— Шлойма Васілевічу! У старых ровенскіх газетах, у абласным архіве, я адшукаў вашы першыя паэтычныя публікацыі. Вяртайцеся ў паэзію, Шлойма Васілевічу! Вы ж так цудоўна пачыналі. Я чытаў вашы раньнія вершы сваім аднакурсніцам... і аднакурснікам. Ім усім вельмі падабалася. Вашая інтымная лірыка, ваш «Вальс для Наталкі» — я яго на памяць ведаю:

Я не спецыяліст в словеснім камуфляжы,
Любов за граты** слів сховати я не зміг.
В заплыванім піску на басівкутському пляжы
Я поцілую след твоіх, Наталко, ніг.
Так, як цілюць снег, так, як цілюць сміх,
Я поцілую след твоіх, Наталко, ніг...

«Вось мязотнік малы, маімі вершамі дзевак у кусты заваблівае!» — нязлосна канстатаваў Шлойма ў думках. А малады паэт, відаць, запамятаваўшы апошняю страфу, зноў загаварыў прозаю, блізкай да публіцыстыкі.

— У мяне яго, гэты верш, нават дзяўчаты нашы прасілі перапісаць у дняўнік пажаланій, гэта значыць у дзёньнік пажаданьняў. Бачыце, як вы раней пісалі! А тое, чым вы займаецеся зараз, Шлойме Васілевічу, яно ж зусім ня тое, яно ж незразумелае шырокім чытацкім масам. Гэтыя ўсе бубабісты, лугасады, новыя дэгенерацыі*** — яно ж усё такое, выбачайце, непатрэбнае. Яны ж у сваіх творах ужываюць нецэнзурныя выразы, пішуць незразумелай простым працоўным моваю, яны... — малады паэт зьнячэўку замоўк, зьнійкавеў і, сеўшы на сваё месца, выснажана заціх.

— Вось яно, маладое! — ці то асуджаючы, ці то ўхвальна падсумаваў выступ калегі Зубчук. — А мы тым часам працягнем нашу работу. Калі ніхто больш ня хоча прачытаць нам свае разьдзелы з нашай супольнай працы... няма ахвочых? — Зубчук абвёў позіркам прысутных, улучна з Шлоймам, — ...тады я хацеў бы даць зараз слова!.. (Шлойма ўнутрана сыцяўся: не хапала толькі тут выступаць! што казаць! пра што распавядаць? што тут можна гаварыць, а пра што — не? Ой, як цудоўна было б даць адсюль драла і як найдалей!..)

Але настрашыўся дарэмна. Бо Зубчук, вытрымаўшы досыць доўгую перэрву, пераможна апавясьціў, што хацеў бы запрасіць да выступу іншага госьця, госьця сталічнага, вучонага й знакамітага, а менавіта — прафесара, загадчыка кафедры літаратуразнаўства Кіеўскага дзяржаўнага ўніверсітэту Юрыя Паўлавіча Чмоня.

З-за далёкай парты паднялася невысокая камлюкаватая постаць у яркім сінім швэдры з малінавымі рукавамі, узяла пад паху скураную тэчку ды накіравалася да драўлянае кафедры-трыбуны ў кутку. Сустрэўшыся з Шлоймам

---

* Грыгоры (Джордж) Грабовіч — прафесар Гарвардскага ўніверсітэту ў ЗША, літаратуразнаўца-структураліст, які сваімі артыкуламі пра ўкраінскую літаратуру і, у прыватнасьці, пра творчасць Тараса Шаўчэнкі спрычыніўся да вострай і трывалай дыскусіі ў сучасным украінскім літаратуразнаўстве.

вачыма, прафесар Чмонь ледзь прыкметна кіўнуў сваёй масіўнаю галавой, нібыта прывітаўся, а мо і не.

Зубчук далікатна ўзяў Шлойму за локаць і лёгенька пацягнуў да пярэдняй парты, за якою не было нікога, тады як усе іншыя паабсядалі пісьменьнікі. Аўдыторыя, прытаймаваўшы дыханьне, зьвяла позірк да Чмоня, які, нахіліўшыся грудзямі на кафедру, падцягнуў рукавы швэдру і расшпіліў на каўняры кашулі верхні гузік.

— Пра Шаўчэнку гаварыць нялёгка! А нялёгка пра Шаўчэнку гаварыць таму, што цяжка!.. — Чмонь, відавочна, шукаў кропку апірышча, адштурхнуўшыся ад якой ён мог бы, быццам антычны дыскабол, шпурнуць сваю прамову слухачам. — І адначасна пра Шаўчэнку гаварыць можна бясконца! Бо ён — гэта той маналіт! На якім! Стаіць і стаяцьме! Украінская! Літаратура!

Шлойма пакрысе пачынаў дапінаць, чаму ён ніколі ня мог ахапіць думкаю твораў Чмоня, калі яны траплялі яму да рук у зрэзьчас чытаных кіеўскіх часопісах. — «Кіеві», «Вітчизні» й нядаўна зноў адроджанаму «Радянському літаратурознаўству» ўжо пад назовам «Украінскае сацыялістычнае літаратурознаўства». Пакуль тое, прафесар Чмонь усё шырэй раскручваў над галавамі пісьменьнікаў абласнога цэнтру сьпіраль паражнечы свайго выступу.

— Шаўчэнка — ён жа неабсяжны! Ён ахапіў усё!.. І якраз таму! Якраз таму нашы ідэалагічныя праціўнікі... — Чмонь кінуў позірк на Шлойму, позірк востры і кароткі, быццам старажытнарымскую суліцу фашыё, — ...усялякія там Грабовічы*, а таксама іхнія дамарослыя паднявалы кшталту Аксаны Забужкі... дазваляюць сабе інтэрпрэтаваць творчасць Вялікага Кабзара, як ім заманецца. Даходзяць да... Самі ведаеце, да чаго даходзяць гэтыя так званыя дасьледчыкі!.. Я вам з усёй адказнасьцю заяўляю, усім тут прысутным, што калі б... калі б Тарас Рыгоравіч устаў з магілы на Чарнечай гары ў Каневе... — Чмонь малітоўна ўзьняў вочы ўгору й замёр. Шлойма скасавурыўся на Зубчука, што сядзеў праваруч. Той багавейліва і зачаравана намагаўся знайсці на столі тую самую кропачку, у якую глядзеў зараз кіеўскі прафесар, — ...ён адразу добра намяў бы бакі гэтым самазваным дасьледчыкам! — Чмоняў голас адначасна цьвярдзеў, вышэў і вышэў, а сяму-таму ён сьцягнуў бы штаны й добра адлупцаваў бы яго пасам, папругаю, крапіваю!!! — Чмонь ажно калаціўся над кафедраю, штомоцы дэманструючы, як неміласэрна хвастаў бы Т. Р. Шаўчэнка самазваных дасьледнікаў сваёй творчасці.

«Якога д'ябла я тут сяджу? — амаль распачна, рэзка й зьнянацку падумаў Шлойма. — На дварэ такі цудоўны восеньскі дзень, мо адзін з астатніх пагодлівых дзён у годзе. Мог бы шпацырнуць па горадзе, дзе ня быў ужо столькі часу». — Жаданьне было такое неадольнае, што ён аж таргануўся ўзьняцца з-за стала, і толькі злоўлены востры погляд Зубчука прышпіліў яго назад, да нязручнага драўлянага крэсла.

Тым часам прафесар Чмонь, падняў пасыля чарговай пярэрвы галаву, нібы хацеў ухапіць у свае шырокія грудзі паболей паветра, — і раптам, каротка керхануўшы, захроп і пачаў спаўзаць з кафедры, умольна працягнуўшы рукі да аўдыторыі. Зубчук і яшчэ нехта з пісьменьнікаў пасыля імгненнае паўзы кінуліся да прафесара. Усчалася агульная мітусьня, загучалі заклікі «вады!» «вады!» — а вады, як на тое, нідзе не знаходзілася, хтосьці выбег у калідор, хтосьці яшчэ падстаўляў крэсла пад пацяжэлае прафесарава цела — і тут Шлойма неспадзявана для сябе самога ўскочыў і, ня надта тоячыся, выйшаў... Шырокі калідор з вокнамі справа і дзьвярыма леваруч цягнуўся ў глыбіню Дому ідэйнай работы. Апошнія дзьверы мелі на сабе намалёваную пад трафарэт літару «М». Шлойма прасьлізнуў у сярэдзіну і разгледзеўся. Вакно было адно,

на процілеглай ад уваходу сыяне, высачэнька па-над двума пісуарамі. Абы ніхто сюды не зайшоў — можна спрабаваць...

Раптам у адной з кабінак двойчы ці тройчы чмыхнуў зьліўны бачок, дзвінкнула спражка на папрузе, і праз хвілю з кабінкі паказалася квадратнаплечая постаць Самчука. Падышоўшы да крану, ён тыцнуў далоні пад ценкі струмок і, зіркнуўшы цераз плячо на пісьменьніка Эцірвана, які зьнерухомеў над пісуарам, з усмешкаю ў голасе запытаўся:

— Што, Шлойма Васілевіч? Падсадзіць? — І, імпэтна абтрасаючы далоні, хутка выйшаў з туалету, прытрымаўшы, каб ня бразнулі, дзверы.

І што вы хацелі гэтым сказаць? Што за падколкі такія? Да чаго яны? Шлойма праводзіў яго позіркам, дзеля прыліку пацягнуў туды-сюды зыпэр на портках (хоць бы не забыць, што рыўкоў мусіць быць парная колькасць, бо хадзіцьмеш потым з душой, адкрытай усім напасыцям сьвету), прыслушаўся. У калідоры запала поўная ціша. Вось гэтага яны ад мяне дакладна не чакаюць!..

Абцякальна бакі керамічнай туалетнай пасудзіны былі сьлізкімі, ды ўсё ж неяк удалося абаперціся на іх нагою, другой адштурхнуцца ад падлогі, вакно выявілася нават не зачыненым на шпінгалет — лёгка адышла ўбок квадратная рама са шклом, запэцканым падчас апошняга рамонту вапнай, — і вось ты ўжо па той бок, саскокваш у траву па схіле, саракагадовы мудача, знаны роўненскі пісьменьнік, што ты сабе надумаў, быццам хлопчык з урокаў, уцякаеш з такой важнай імпрэзы, якую тут неадменна назвалі б мерапрыемствам. Няхай сабе, няхай ужо неяк там без мяне, адвык ужо ад такіх пасядзелак. Трэба трохі прагуляцца, размяць ногі.

За Домам ідэйнай работы крута падымаўся пагорак з таполямі па той бок вяршыні. Калі гэтую спаруду будавалі, бульдозерамі ссунулі частку ўзвышша, на якім месціўся стары габрэйскі цвінтар. Нават у супроцьлеглым кутку гораду, па Маскоўскай (цяпер Сьцяпана Бандэры, хоць не, зараз, тут, з гэтага боку Муру, зноў на Маскоўскай), дзе мінала тваё дзяцінства, сярод аднагодкаў хадзіў почут, быццам мальцы з пятай школы гуляюць на гэтай будаўнічай пляцоўцы ў футбол чалавечымі чарапамі.

Але каб застацца незаўважаным, найлепей пайсьці якраз тут, схілам угору.

Ускараскаўшыся на пляскатую вяршыню ўзгорку, ён абтрапаў нагавіцы, да якіх прычэпілася колькі сухіх «ваўчкоў». Лакаваньня ангельскія чаравікі запыліліся і ўжо не адбівалі сваімі тупымі мыскамі сонечнага сьвятла. Ну й няхай — ні на якое прыняцьцё цябе тут сёньня не запрашалі. Адшчыпнуўшы двума пальцамі апошні «ваўчок» ад вельвету, Шлойма пабрыву схілам направа, да шэра-чырвоных сьценаў пятай школы, якія сьвіціліся непадалёку, за таполямі. Школу гэтую, памятаецца, пабудавалі ў форме не зусім сіметрычнай літары «Н», паводле таго самага праекту, што й тваю родную васямнаццатую. Долю, да выгіну сыяны, вялі шырокія бетонныя сходы, абсаджаныя невысокімі вербамі, якіх верасень ужо крануў лёгкай, яшчэ нясумнай іржаўкаю. Самотная жаночая постаць ішла па сходах угору. Калі яны параўняліся й сустрэліся позіркамі, на жаночым твары здзіўленьне змяшалася са спалохам, які праз імгненьне змяніўся разгублена-радаснай усмешкаю: «Шлойміку!»

Сястра Вульяна шырока разьвяла рукі ў зеленкаватых бананавых рукавах дэмісезоннай вятроўкі і застыла, яшчэ трохі вагаючыся. Ды ўсё ж гэта быў ён. Вульяна лізнула брата ў шчаку й зноў паўтарыла: «Шлойміку!..»

— А маці сказала, што ты на працы.

— Я... Я й была на працы. Адкуль ты? Надоўга?

— Дазвол на наведваньне маю на адзін дзень. Сёньня, да вечару. Я там, у мамы, падарункі пакінуў — і табе, і Міколу, і Ільку.

— А Ілько ў школе, другая зьмена. Ужо шосты клас. Ён так вырас... —

Вульяна паказала далоняй дзесяці на роўні сваіх вачэй. — Слухай, Шлойміку, вас там так лаюць, у падручніку ўкрлітаратуры за 10-ы клас, там у самым канцы ёсьць разьдзел караценькі пра сучасную літаратуру. — Сястры выдавочна праглася пагаварыць пра ўсё адразу. — Дык там і цябе, і Андруховіча згадваюць, і таго, Небарака... Шлойміку, можа, пойдзем да нас? Мы ж тут побач, ты ж памятаеш?..

Шлойма азірнуўся. З-за шэрага кубу Дому ідэйнай работы па схіле пагорку, няўпэўнена й мітусьліва азіраючыся навокал, караскаліся дзьве квадратнаплечыя постаці.

— А хадзем! — не раздумваючы, падхапіў ён сястру пад руку. У галаве бліснула ідэя, што здавалася амаль выратавальнай. — Ад вас таксі выклікаць можна?

— Можна, вядома, можна! — усцешылася Вульяна. — Мы табе й талон дамо.

— Які талон? — разгубіўся Шлойма.

— Ой, ну ты ж ня ведаеш. На таксі талон. У нас жа яно па талонах. А мы імі ніколі не карыстаемся. А Міколу на працы, у ягоным бюро, выдаюць. Дык у нас іх цэлая куча.

Вульяна таксама заўважыла тых двух на далёкім схіле і, прыкрываючы Шлойму сабою (а бухматая зялёна-бананавая вятроўка добра для таго надавалася), хутка павяла брата пад аблупленымі сьценамі школы. У пад'езд іхняга дому яны ўжо забеглі, аддыхваючыся, націснулі абгарэлы пластыкавы гузік ліфту і канчаткова апамяталіся ўжо ў кватэры на дзявятым паверсе. Вульяна грывнула на пліту імбрык і шапілася за тэлефон, выклікаючы таксі. Шлойма падышоў у вітальні да вакна і, не адхінаючы цюлевай фіранкі, проста скрозь яе паглядзеў уніз, у двор. Ззаду наблізілася й таксама вызірнула Вульяна. Двое квадратнаплечых мітусіліся дваром туды-сюды, а потым, прысеўшы на зялёную лаўку перад уваходам у пад'езд, пачалі пра нешта раіцца.

— А я выклікала таксі да першага пад'езду, — зладна прашаптала сястра. — А гэта ў нас трэці. Пяройдзеш цераз дах і ў першым пад'ездзе спусьцішся. Хадзем, яшчэ гарбаты вып'ем, таксі будзе хвілінаў праз дваццаць.

Пасья гарбаты Вульяна, накінуўшы вятроўку, прабралася з братам сходамі на дзявяты паверх і ўжо адтуль — на дах. Шлойма агледзеўся: праваруч, далёка ўнізе, разлегліся густа пакрытыя сатэлітавымі антэнамі-талеркамі дахі Заходняга сектару, паміж якіх дзе-нідзе ўздымаліся вежы гатэляў: «Хілтан», «Марыёт», «Эўрапейскі-Гоф».

Вульяна перахапіла ягоны позірк.

— Мы з Міколам і Ільком часам выходзім сюды, паглядзець у ваш бок. — Вульяна сумна ўсьміхнулася. — А кватэры з вокнамі на захад у нашым доме атрымліваюць толькі супрацоўнікі абкаму. І яшчэ — некаторыя з ворганаў. У іх вашае тэлебачаньне бярэцца. У каго тры праграмы, у каго і чатыры. А ня толькі радыё-эф-эм. Мы цябе па радыё чулі, калі ты выступаў, пра ваш тэатр, пра сваю п'есу расказаў. У цябе ж недзе прэм'ера неўзабаве...

Але варта было сьпяшацца. Яны нырцанулі ў люк першага пад'езду, зьбеглі да ліфту металёвымі сходамі, пафарбаванымі ў салатавы колер. На шчасьце, ліфт, што якраз стаяў на дзявятым паверсе, выявіўся спраўным. Зьехаўшы долу, Шлойма застаўся ў пад'ездзе, а сястра ціхенька пацікавала з дзьвярэй.

— Давай, толькі шпарчанька, таксі вунь яно. — Вульяна ўсунула брату ў руку нейкую паперчыну й цмокнула ў шчаку.

Шлойма, прыкрываючыся дзьвярыма, зрабіў паўкроку наперад. Проста перад прыступкамі стаяў чырвоненькі 412-ты «масквіч» з вострымі падкрыльцамі

й лямпачкаю на даху кабіны. Лямпачка была памалаяваная ў шашачкі, пэўна, гуашшу — не алеем жа. Хаця, калі лямпачку ніколі не ўмыкаць...

Ён хуценька гэпнуўся на праседжанае месца побач з кіроўцам і выдыхнуў:
— Паехалі.

— Куды «паехалі»? — перапытаў кіроўца, насаты плехаваты дзядзька ў сонцахоўных акулерах і куртатай тэнісцы. — І вы яшчэ свайго талону не прад’явілі.

Шлойма зіркнуў налева. Крутаплечыя на лаўцы каля трэцяга пад’езду, нешта западозрыўшы, пазіралі ў іхні бок.

— Паехалі-паехалі, — ужо амаль умольна зашаптаў Шлойма кіроўцу, працягваючы яму атрыманаю ад сястры паперку. — Выедем на вуліцу, а там я скажу, куды. Едзем... Едзем... — уся родная геаграфія разам з тапанімікай умомант выскачыла з галавы. — Едзем... на Кузьняцова! — бліснула нарэшце назва адной вуліцы ў родным горадзе па гэты бок Муру. Крутаплечыя постаці, пра штосьці перамаўляючыся, ужо паціху рушылі ў іхні бок.

Кіроўца нарэшце ўмкнуў рухавік, паглядзеў у люстэрка, і «масквіч» некалькімі сутарглівымі рыўкамі, з пыхканьнем выехаў з двара.

Вынырнуўшы паміж дамоў за крамаю «Электроніка», яны павярнулі на Млынаўскую і, пакінуўшы леваруч Грабнік, хвіліны за тры дасягнулі скрыжаванья Ленінскай і Кузьняцова, якое сёньня ўраньні Шлойма ўжо праязджаў, хоць і ў іншым накірунку, перпендыкулярным цяперашняму. «Масквіч» перапоўз скрыжаваньне і, зьехаўшы яшчэ метраў сто долу, спыніўся. Шлойма палез у кішэню. Раптоўная думка аб тым, што ў яго няма тутэйшых грошай, паласнула па сьвядомасьці, але праз секунду зьмянілася згадкаю пра сторулёвую банкноту, атрыманую ад мытніка ў абмен на стомаркавую.

— Э не, у мяне з такіх дзенег здачы ня будзе, — уквелена працягнуў кіроўца, але затым, спраўдзіўшы купюру на сьвятло, усё ж адлічыў цэлых восемдзесят рублёў рэшты, хоць на лічальніку сьвяціліся лічбы 05.00. — Усё, што ў кашальку было, забралі.

Шлойма не зьбіраўся спрачацца. Выйшаўшы з машыны, ён першым чынам глыбока ўдыхнуў, прагнучы набраць у лёгкія найбольш паветра, але, адчуўшы замест сьвежасьці адно пылюку з прысмакам асфальту, пракерхаўся і зьбег сходамі ў парк.

Гэтыя каштаны, гэтыя таполі, гэтыя вербы й ліпы памятаюць цябе гадоў так трыццаць пяць. Ну сапраўды, у Роўна вы пераехалі ў шэсьцьдзесят шостым. Ці сёмым? Тады, да 50-годзьдзя кастрычніцкай рэвалюцыі гарадскія ўлады кардынальна зьмянілі цэнтр гораду. Зруйнаваўшы колькі кварталаў, заклалі плошчу Леніна з помнікам зноў жа Леніну пасярэдзіне. За сьпінай правадыра паставілі кінатэатр «Кастрычнік», кінатэатр шырокафарматны, чым страшэнна фанаберыліся, толькі так мянуючы яго ў прэсе і службовай дакументацыі. Цяпер гэта ўсё — па той бок, за Мурамі. Недзе ў сярэдзіне дзевяностых месца правадыра заняў Тарас Рыгравіч, а кінатэатр пераназвалі «Украінай». Але тады, яшчэ за часамі адзінага гораду, беспасярэдняе й блізкае суседзіва дзьвюх вялікіх пляцаў — Тэатральнага ды Леніна — Незалежнасьці — змалку дзівіла й цьвяліла цябе, як нешта кепска задуманае і яшчэ горш увасобленае.

А парк усё той самы — велічэзны, таямнічы, прыцішаны... У сямідзясятых-васьмідзясятых парк быў для цябе амаль што ўсім: домам — ня домам, але тваім прыватным сьветам. Цябе нельга было назваць «цяжкім падлеткам», з хаты ты не ўцякаў, ды ўсё ж кожную вольную хвіліну намагаўся бавіць тут, у парку. Нармалёвая рэакцыя дзіцяці ляснага краю на адсутнасьць лесу ў непасрэднай блізкасьці.

Парк распачынаўся за колькі кварталаў ад пяціпавярховай хрушчобы, дзе атайбавалася тады ваша сям'я. Шлях да гарадскога цэнтру — калі не карыстацца транспартам — пралягаў праз парк. Той меў цэлы каскад фантанаў, танцпляцоўку, кінатэатр, атракцыёны — размаітыя арэлі з каруселямі ды «чортавым колам». Аднак найперш парк быў жывой істотаю — агромністай, зялёнай, рухомай. Ён дыхаў на ўзгорках па-над старымі кварталамі, усмоктваючы штодзённую стому гэтага гораду, ён атуляў кожнага, хто ступаў пад галінастыя скляпенні. Першая салодкая цыгарэта, першая пляшка партвейну, першая бойка да спущанай юшкі, першы дзювачы пацалунак — колькі іх, тых ініцыяцыяў, адбылося ў жыхароў гораду (і ў цябе асабіста) ў засені гэтых хмызоў, на гэтых надбайна заасфальтаваных прысадах.

Паволі йдучы аднымі з такіх прысадаў раўналежна гранітнаму парапету, Шлойма прыгадаў свае начныя вяртанні паркам дахаты, на Маскоўскую, недзе ў першай палове сямідзясятых. Ён тады яшчэ не пісаў вершаў, але ўжо дэкламаваў і, перамогшы на школьным конкурсе чытальнікаў, трапіў у «сямёрку». Чацьвёра хлопцаў і тое дзяўчат у традыцыйных тады строях «белы верх, чорны ніз» былі неадменнаю часткаю ўсіх агульнагарадскіх урачыстых вечарынаў: 8 сакавіка, 1 і 9 траўня, 7 лістапада і 4 лютага — лакальнае свята, дзень вызвалення Роўна ад нямецка-фашыстоўскіх захопнікаў. Піянеры сваімі звонкімі галасамі тарабанілі халерычна-харэічныя радкі віншавальных вершыкаў, папярэдне накурывшыся ў прыбіральні. Тэксты вершыкаў збольшага ствараў мясцовы аўтар з дзіўным прозвішчам Мажаенка, да якога ён ці нехта з ягоных продкаў прытачыў на канцы літару «в». Таварыша Мажаенкава і самога часамі можна было спаткаць за кулісамі, дзе ён з усёй паэтычнай пільнасцю кантраляваў сітуацыю: ці выпадкова не перакруціў хтосьці з дэкламатараў ягоных радкоў, ці не зрабіў небяспечнай памылчкі ў націску, ад чаго зусім мала заставалася да ідэалагічнай дыверсіі. Пяшчотнымі вільготнымі вачыма абмацваў ён маладых актораў, што абцягвалі перад выхадам на сцэну спаднічкі, не забываўся і на актораў, асабліва — танцораў, у якіх трыко шчыльна абягала ўсе вабноты налітых сілаю целаў. Як ва ўсякага сапраўднага паэта, душа таварыша Мажаенкава поўнілася любоўю да цэлага сьвету, а ў тым, што любоў была занадта плоцевай, цялеснаю, ягонае віны не было, бо ўсё гэта ўжо падступныя падкопы навукі фізіялогіі, якую толькі памылкова, праз недагляд, не запісалі сваім часам у рэестр ілжэнавук...

«Дзіўна, чаму гэта Мажаенкава не было сёння на пісьменьніцкім сходзе? — пранеслася ў думках. — Памерці ён яшчэ, здаецца, ня мусіў, цяпер яму недзе за шасцідзясятку... Ці, можа, яго ў Саюз не прынялі?..»

Пераважная большасць «урачыстых паседжаньняў» адбывалася ў тэатры. Так, акурат у тэатры, там, дзе сёння ўвечары накручаныя Маўльвюрфам акторы будуць прагаворваць твой вар'яцкі тэкст, твой геніяльны тэкст, такі-ператакі ды яшчэ нейкі там тэкст. Будынак тэатру сёння не зусім такі самы, бо ён, тэатр, гарэў дзесьці ў другой палове семідзясятых, а потым яго доўга аднаўлялі. Ды ўсё ж — гэта тэатр, і тады ён раз-пораз рабіўся зьмесьцівам найлепшых прадстаўнікоў народу, які насяляў горад і наваколле. Колькі разоў на год «ровенчане», яны ж «роўненцы», апрашалі здабытае з нетраў сямейных шафаў, пачышчанае й адпрасаванае адзеньне. У інтэрвалах паміж урачыстымі сходамі тэатр досыць рэгулярна выконваў свае беспасярэднія функцыі, ставячы п'есы і граючы іх перад поўнаю залаю пэтэвэшнікаў або ткаляляў з ільнокамбінату, якіх квіткамі на дурніцу забяспечваў прафсаюз.

Пасьля выступу «сямёрку» заводзілі ў грывёрную за сцэнай і ўручалі кожнаму пушку дарагіх цукерак вытворчасці кандфабрыкі «Чырвоная зорка» — «Чырвоны мак», «Каракум» ці нават «З лікёрам». Аўтобус № 22 ад тэатру ў

бок Маскоўскай увечары хадзіў кепска, і таму худзенькі падлетак з тонкай шыяй і аддудуранымі вушамі, заціснуўшы пад паху пушку цукерак, зазвычай шыбаваў цераз парк, амаль падбегам пераадольваючы адлегласць ад ліхтара да ліхтара. Вульяна, якой было тады гадкі тры-чатыры, ужо прасекла, што з такіх запозьненняў брат зазвычай вяртаецца з добрай здабычаю, усяляк намагалася не заснуць, і насупер зацятым спробам бацькоў прыспаць малодшую дачку, чакала Шлойміка.

За чэзлымі, прысадзістымі каштанамі ў лагчынцы разьлегліся па-над зямлёю раскірэчаныя вербы — на іх было так зручна лазіць, гуляючы ў індзейцаў пасья прагляду чарговага гэдэраўска-югаслаўскага вэстэрну з Гойкам Міцічам — папярэднікам Арнольда Шварцэнегера для савецкіх дзяцей сямідзясятых гадоў. Гэтыя захапляльныя забавы доўжыліся аж пакуль таўстун Ігар Юркоўскі не зламаў сабе руку, пераскокваючы з дрэва на дрэва. «Не даляцеў, гаротнік», — падсумавала, даведаўшыся гэтую навіну, Шлоймава маці.

Але Шлойма ня кожнага разу вяртаўся адзін. Часам поруч з ім ішла Вобля.

Вобля, Воленька Бляшаная вучылася ў «расейскай» адзінаццатай школе і была на год старэйшая ад Шлоймы. Яна мела звонкі чысты голас і таксама належала да «сямёркі». Невысокая, аднак рана й цудоўна разьвітая дзяўчына, выходзячы на сцэну, кунежылася ў захопленых позірках малодшых членаў прэзідыуму. Яе зьлёгка прысадзістая постаць на моцных паўнаватых нагах-«бутэлках», укаранаваная русявай галоўкаю з кірпатым носікам, відавочна, абуджала ў партыйцаў якіясьці невыказна прыемныя асацыяцыі, навявала ім прыгоды з бурапеннага камсамольскага юнацтва.

Вобліны бацькі разьвяліся, калі дзяўчынка толькі пайшла ў школу. Маці, настаўніца пачатковых класаў, яшчэ пару гадоў па інерцыі папрацавала на ранейшым месцы, а потым, стаміўшыся існаваць з дачкою-падлеткам на 120 рублёў у месяц, уладкавалася правадніцай на цягнік «Ковель-Масква». Бацька, перспектыўны доктар-нейрахірург і фанатычны бітламан, аддаўшы шчодрую даніну зялёнаму зьмію, урэшце здабыў душэўны супакой на пасадзе паталагаанатама роўненскай гарадской трупярні. Разьехаўшыся з жонкаю, Ігар Бляшаны выпісаў з вёскі старэнькую маці й пасяліўся з ёю ў двухпакаёвай хрушчоўцы на другім паверсе, проста над аптэкаю, побач з крамаю «Белы лебедзь». Таму, калі Вобліна мама выпраўлялася ў болей як саракавасьмігадзінны рэйс, дзяўчына начавала ў таты і бабулі. Такое здаралася штотыдзень, і якраз з гэтае прычыны час ад часу Шлойма перасякаў парк позна ўвечары ўдваіх з Вобляю, несучы пад пахаю не адну, а дзьве пушкі цукерак.

Нежк увесну тья вечаровыя прагулянкі раптам набылі новую, незнаёмую датуль Шлойму афарбоўку. Ён тады сканчаў сёмы, а Воленька адпаведна восьмы клас. 30 красавіка гарадскі сход добра-такі зацягнуўся, а пасья іхную «сямёрку» яшчэ доўга марынавалі ў «прымыйніку» банкетнай залы. Пакуль ім нарэшце ўручылі традыцыйныя цукеркі «Чырвоны мак», Шлойма з прыяцелямі пасьпеў пакурыць, зачыніўшыся ў кабінцы мужчынскае прыбіральні. Да Воблі ў гэты час не бяз посьпеху заляцаўся другі сакратар гаркаму камсамолу — сьлізкі на выгляд чарнявы хлапец, што знаходзіўся якраз у «крытычным» для камсамольца веку дваццаці васьмі гадоў. Яму без асаблівых цяжкасьцяў удалося завабіць таўстаноую піянерку-камсамолку ў тэатральны буфет і там пачаставаць яе півам і сухім віном з шакаладкаю.

Праз гадзіну, ужо ідучы паркам, Шлойма здзіўлена пазіраў на расчыраванелы Воблін твар, слухаў яе гучны сьмех з ягоных просьценькіх досьціпаў, які пакрысе перарос у зусім беспадстаўны рогат. Ужо дайшоўшы да свайго

дому, Вобля зацягнула Шлойму ў пад'езд і там, адразу за ўваходнымі дзвярыма, на прыступках, ухапіўшы за галаву, знячэўку смачна пацалавала ў вусны, потым, адхінуўшыся, некалькі секундаў задаволена ўглядалася ў ягоны прыгаломшаны твар, пасля чаго, выхапіўшы ў Шлоймы з-пад пахі належную ёй пушку цукерак, са словамі «хороший мальчик» імкліва ўзьнеслася па сходах на свой другі паверх, пакінуўшы будучага пісьменьніка ў віры раскатурханых пачуццяў.

Павольна брыдучы два астатнія кварталы да свайго дому, Шлойма аналізаваў перажытыя эмоцыі: ну пранікла яна табе языком у рот (словазлучэння «ротава паражніна» ён тады яшчэ не ўжываў), ну штосьці там пабоўгалася. Зубы цокнуліся аб зубы. Але адкуль тут кайф?.. Ды й ці адчуў ты той кайф? Трэба прызнацца — адчуў! Хоць патлумачыць, у чым ён палягаў, ты ня мог. Яўна не ў кантакце сьлізьніцаў — гэтага тэрміну ён яшчэ таксама ня ведаў.

Спыніўшыся ў паркавых прысадах, Шлойма дастаў з кішэні пачак «Галюазу» й зірнуў усярэдзіну — яшчэ з дзясяткаў цыгарэтаў тырчала адтуль жоўтымі фільтрамі ўгору. Узяўшы адну ў вусны, Шлойма пачаў шукаць па кішэнях запальнічку, а позіраў — месца, дзе можна было б прысесці. А вунь, метраў за трыццаць, ускрай прысадаў укапаная лавачка, яшчэ й дошкі ў ёй ня ўсе павыламаняны. Толькі спярша трэба яе памацаць, агледзецца, бо паркавая мэбля, падобна, нядаўна пафарбаваная. Вось і цэлая газетная старонка прыліпла, засьцеленая зверху на фарбу, ужо добра пажоўклая на сонцы, — «Україна оновлена», кіеўская газетка, у заходнім Роўне яе яшчэ пашукаць трэба па шапіках. Загалоўкі стралялі ў вочы сваёй пераконлівай недарэчнасцю: «Узьнімем прэстыж айчыннага вытворцы», «Перамовы ў Крыме — новы крок да ўзмацнення ўкраінска-расейскіх узаемаадносін», «Хроніка жніва», а ў правым ніжнім куце — бач ты! — абвестка, дый ці не рэкламная: «Мімска фабрыка малочных і кандытарскіх крэмаў праводзіць конкурс раманаў і п'ес «Крэмація слова». Конкурс праходзіць пад патранатам ЦК КП СРУ. Да разгляду прымаюцца рукапісы мастацкіх твораў, якія раней не друкаваліся і ня ставіліся. Пераможцы атрымаюць высокія ганарары, а іхнія творы будуць апублікаваныя высокімі накладамі й пастаўленыя ў вядучых тэатрах СРУ. Да ўдзелу ў конкурсе запрашаюцца хатнія гаспадыні, вучні школаў і ПТВ, асобы, што адбываюць пакараньне ў месцах пазбаўленьня волі. Прафесійныя пісьменьнікі, а таксама асобы з вышэйшай адукацыяй да ўдзелу ў конкурсе не дапускаюцца...» Далей тэкст абвесткі абрываўся — паміж дошкамі лавачкі зеўрала шчыліна. «Бываюць жа, блін, моманты ў жыцці. Вось узяў бы ўдзел у тым конкурсе, хоць бы пад псеўданімам, ад імя якой хатняй гаспадыні...»

Цыгарэта дагарэла ўжо да паловы, абвіснуўшы доўгім шэрым хабатком няструшанага попелу. Шлойма паглядзеў па-над дрэвамі ў кірунку вуліцы Кузьняцова, у бок дому, дзе некалі жыла Вобля. Ейны бацька, Ігар Бляшаны, знайшоўшы для душы зацішнае месца ў гарадской трупярні, мусіў адбываць там свае суткавыя паталагаанатамічныя дзяжурствы — двойчы або тройчы на тыдзень. Вобля, жывучы пераважна ў бацькі, у такія дні насіла яму полудні або вячэры — літровыя слоікі з грэцкай кашай, вермішэляю або бульбянай тоўчанкаю, прыціснутай зверху некалькімі секундамі. Нейкага дня тае самае вясны Шлойма спускаўся вуліцаю Бялінскага, трымаючы ў руцэ плячэнку з двума сіфонамі, якія можна і трэба было заправіць у тыльным вакенцы крамы «Белы лебедзь». З другога паверху хтосьці махнуў яму. Прымружыўшыся супраць сонца, Шлойма разгледзеў постаць Воблі ў сьветлым чугаіку. Перагнуўшыся цераз вяроўчыны з бялізнаю, яна намагалася нешта паведаміць яму. Падышоўшы пад самы гаўбец, Шлойма запытальна задзёр галаву проста

пад сонечную бліскаўку з прачыненай кватэркі. Воблі ён ужо амаль ня бачыў, адно чуў з сьліпучай ручайкі сьвятла яе голас.

— Хочаш пайсьці разам у больніцу? — у яе пытаньні-прапанове зьвінела загадкавасьць.

— А навошта? — тупа адказаў Шлойма пытаньнем на пытаньне.

— На мерцьвякоў паглядзець! — трыумфальна прыпятатала Вобля, разумеючы ўсю звабнасьць і неадольнасьць свае прапановы.

Заправіўшы сіфоны, — адзін шклянны і адзін металёвы, Шлойма бегма ад-тарабаніў іх дадому і, пасьпяхова затаіўшы ад бацькоў трыццаць восем капеек рэшты, хвілінаў праз дваццаць зноў стаяў пад гаўбцом ва ўнутраным двары дому па вул. Кузьняцова. Вобля махнула яму, адхінуўшы фіранку з кухоннага вакна: маўляў, пачакай яшчэ крышачку.

Яны павярнулі ад аптэкі налева ўніз, і ў самым канцы (які напраўду быў пачаткам) вуліцы Кузьняцова, за карпусамі воднага інстытуту, лабараторыямі, стадыёнам, інтэрнатамі, перабегшы вуліцу Мірушчэнкі насупроць медвучэльні, куды ў наступным годзе, ужо пасьяла дзвятага класу, не бяз пэўных праблемаў усё ж паступіць Бляшаная, дайшлі схілам пагорку да канцавога корпусу гарадской бальніцы. Вобля ішла вольна, плячэнку са слоікам і тэрмасам яна ўручыла Шлойму, і той увесь час падбгаў рыўкамі, перакідаючы цяжар з рукі ў руку і пазіраючы на свае падрапанья плячэнкаю калені.

Адразу за дзвярыма медкорпусу іх агарнула халадком, які штоімгненне рабіўся ўсё больш пранізьлівым, глыбокім, канкрэтным. Нарэшце, штурхнуўшы або таргануўшы колькі цяжкіх дзвярэй, Вобля праз некалькі калідораў прывяла Шлойму ў вялікую залу, застаўленую доўгімі белымі сталамі. Каля аднаго з іх якраз адрабляў свой горкі надзённы хлеб Ігар Бляшаны. З касетнага магнітафону «Вясна», прымайстраванага на тумбачцы каля разеткі, у нясьвежае прамарожанае паветра лілася мелодыя «All you need is love», апошнія яе такты. А на брудна-срэбнай блясе стальніцы, засланай мытай-перамытай цыратаю амаль цялеснага колеру, дзівоснай рыбінаю ляжала падрыхтаванае да анатамаваньня цела дзяўчыны гадоў дваццаці. Яно бліснула Шлойму проста ўвочы сваёй безабароннай галізнай яшчэ з парогу, усяго на колькі секундаў. Ігар Бляшаны, азірнуўшыся на дзверы, якія бразнулі за плячыма Шлоймы й Воблі, вымкнуў магнітафон, накрыў цела з галавы да ног прасыцірадла і, сьцягваючы з рук гумовыя пальчаткі, з усьмешкаю рушыў насустрач дачцэ.

Ён узяў у Шлоймы плячэнку з полуднем і, няўважліва кінуўшы хлопчыку, перамаўляючыся з Вобляю, пайшоў углыб залы, да нейкіх яшчэ адных металёвых дзвярэй. Пэўна, недзе там было памяшканьне, у якім Ігар Бляшаны спажываў ежу ды сустракаўся з роднымі й блізкімі — сваімі й нябожчыкаў. Шлойма відавочна не трапляў у гэты пералік і таму застаўся пасярод залы з металёвымі сталамі. Бацька і дачка Бляшанья, нават не азірнуўшыся на яго, зьніклі за цяжкімі дзвярыма.

Апынуўшыся на самоце і трохі агойтаўшыся, Шлойма, адольваючы страх, падышоў да стала, дзе ляжала цела маладой самагубіцы. (Пра тое, што гэта было самагубства, ён даведаўся пазьней.) Як быццам чужымі рукамі, не зусім цямячы, што робіць, ён павольна адгарнуў прасыцірадла назад, ад галавы да ног. У яе былі маленькія ступачкі з роўнымі пальцамі й авальнымі пазногцямі, пакрытымі бясколерным лакам. Тонкія ў костках ногі пераходзілі ў лыткі, парослыя кароценькімі празрыстымі валаскамі, відаць, яшчэ падголенымі. Вышэй каленяў ногі ледзь прыкметна патаўшчаліся, застаючыся, аднак, музычна грацыёзнымі. Русавы пушок густой невысокай фрызуркі на лабку задзірліва стаўбурыўся правільным трохкутнікам. Ніжэй за лінію пупка пралягаў пасак ад гумкі — нібы адпячатаная сьпіралька. Круглыя правільныя

грудкі невялікага памеру, сьветлыя, не кранутыя сонцам, яшчэ зьберагалі пругкасьць, ажно Шлойму заманулася крануць іх. Дзявочае цела яшчэ не набыло сьмяротнай анямеласьці, яно толькі халадзіла пальцы сухім і шорсткім дотыкам. Высокая шыя і маленькая галава з каронаю пышных валасоў завяршала гэтае відовішча, ад якога ў хлопца пабеглі па скуры мурашкі, жудлівыя й увадначас салодкія. Спакойны твар нябожчыцы з бледнымі вуснамі й заплюшчанымі вачыма не пакідаў ніякага ўражаньня, ён ня быў ні прыгожы, ні брыдкі. Дзяўчына ляжала, выпрастаўшы рукі ўздоўж цела, усе яе цягліцы былі расслабленыя й вольныя. Напэўна, якраз у такой паставе, толькі вертыкальна, яна й стаяцьме на Страшным судзе.

Гэта было першае аголенае дзявочае цела, якое ён бачыў у сваім жыцьці. І адначасна гэта было першае пабачанае ім мёртвае чалавечае цела. Першае за ўсе пражытыя ім пятнаццаць хлапечых гадоў.

Гайдар у гэтым веку камандаваў эскадронам. Аляксандр Македонскі зьбіраў сваё войска ў паход на Малую Азію. Шампальён угрызаўся ў егіпецкія іерогліфы. А Шлойма Эцірван упершыню ўбачыў аголенае й мёртвае дзявочае цела.

111

Цыгарэта «Галюаз» дагарэла і ўжо не дымела. Патухлыя недапалкі заўсёды так брыдка пахнуць. Шлойма шпурнуў бычок у куст на тым баку прысадаў і, панюхаўшы пальцы, гідліва скрываўся. Зводдаль цераз лагчынку па-над дрэвам і далятала нейкая музыка, найбольш падобная да духавой, — адно зараз Шлойма яе пачуў, усьвядоміў, зразумеў, што прайсьціся па сьцежках баявога юнацтва ў цішы і на самоце не атрымаецца. «*Город Ровно, город Ровно, мне сегодня не до сна!* — захлынаўся словамі таго самага Мажаенкава ня вельмі глыбокі барыгончык. — *Город Ровно, город Ровно, расскажи мне, кто она? Пам-пам-пам-парам-пам-пам!*» Асобна ад музыкі гучалі нейкія рытмічныя каманды, што, відаць, падавалі нейкаму калектыву людзей, і тыя людзі, напэўна, адначасна выконвалі ў рытме пачутых загадаў якіясьці дзеянні.

Цікава, што там за народныя гуляньні? Зірнуўшы на гадзіннік, пісьменьнік Эцірван унутрана здрыгануўся: апроч часу (14:17), *Casio* паказваў і дату: *Sept. 17*. Сямнаццатага верасня! Як можна было забыць такое спалучэньне месяца й дня! Зусім ты ўжо там загорся ў сваім Заходнім сектары!

Забыцца на такую дату! Вось што значыць не глядзець дзяржаўнага ўсходне-роўненскага ТБ. За той падрыхтоўкаю сьпектаклю ды выпівонамі з Зоммэрам і Маўльвюрфам ты зусім выпай з грамадскага жыцьця. Сямнаццатага верасня! Залаты верасень... Гэта вам ня гоман залаты...

Вось, на шасьцікантовым, як аловак, слупе і абвестка бледнымі ружовымі літарамі на шэрай прамакальнай паперы: «19-20 сентября в городском парке культуры и отдыха им. Шевченко состоится празднование Дня города Ровно и городская выставка цветов. Вход свободный. Приглашаются все желающие». Але ж сёньня толькі сямнаццатае... Так, сёньня дзень працоўны, яны адгуляюць сьвята ў наступныя выходныя. Тады... тады гэта, відаць, нейкая генеральная рэпетыцыя, муштраваньне, прагон, ці як яно там называецца? Прыблізна тое самае ў гэты час вырабляе на сцэне тэатру, вунь там, паблізу, метраў чатырыста за Мурам рэжысёр-бажаволак Маўльвюрф.

Шлойма ўжо дайшоў да шырэйшай алеі, раздвоенай, быццам бульвар,

* Персанаж аповесці «Хіба равуць валы, калі ясьлі поўныя?» класіка ўкраінскай літаратуры Панаса Мірнага.

** Так мінаецца слава зямная (лац.).

пасярод кветнікаў. Справа, на ўзгорку, тырчэла скульптура «Да зорак!» — мазолісты бамбіза замахваўся ў неба спадарожнікам, заціснутым у далоні ненатуральна выкручанай рукі, быццам Мікола Джэра* сярпом на разьлютаванага ўрадніка. Менавіта так Шлойма падумаў і адразу ж засаромеўся сваіх думак: «Ну што за параўнанні?.. Суцэльная літаратуршчына...» Шлойма ня мог бачыць, як там, дзе ён увайшоў у парк, зноў спыніўся той самы чырвоны масквіч-таксоўка, што прывёз яго сюды, і кіроўца ў тэнісцы, прыкладаючы правай рукой да разьбітага твару насоўку, левай паказваў двум крутапlechым пасажырам кірунак магчымага руху свайго апошняга кліента. Пасажыры выйшлі з машыны не разьлічыўшыся і павольна рушылі па прысадах. Адзін з іх заглабіўся ў кустоўе і вярнуўся адтуль, з агідаю трымаючы двума рукамі недапалак, што згарэў амаль да самага фільтру. Амаль, але не да самага. Другі крутапlechы паднёс недакурак да вачэй і ўголос прачытаў па складах: «Га-у-ло-і-сес». Мужчыны пераглянуліся і падаліся на гукі музыкі, туды, куды чвэрць гадзіны таму скіраваў пісьменьнік Шлойма Эцірван.

Разрыў паміж ім і перасьледнікамі складаў ня болей за кіламетр, але крутапlechы ня ведалі дакладна, дзе іхні «аб'ект», таму рухаліся марудна, працяваючы парк шырокімі дугамі і зазіраючы ў бакавыя й паралельныя прысады. Таму дагнаць Шлойму ім удалося не адразу.

Праз танцпляцоўку, званую «патэльнай», на якой ён калісьці ўпершыню выйшаў павыгінацца ў коле сяброў-смаркачоў пад неўміручую «Шызгару» ўжо прызабытай галандскай групы «Шокін блю», паўз некалькі драўляных кавярняў, у глыбіні якіх маячылі пахілыя постаці наведнікаў, паўз «зьялёную эстраду» з мураванаю кінабудкай, якая на Шлоймавай памяці не пракруціла аніводнага фільму, паўз Шаўчэнкаў бюст, які доўгі час быў адзіным (а колькі іх патрэбна?) манументам паэтам, пісьменьнікам, рэвалюцыянерам і дэмакратам у абласным цэнтры, Шлойма ўрэшце выйшаў на цэнтральную паркаватаю пляцоўку. Пасярод яе на цэментаванай крушні неапазнаны старажытнарускі волат (Паповіч? Мікіціч? Мурамец?) ацалелым кавалачкам мяча катаваў нізрынутага цмока, якога Віцька Красінскі дзесьці напрыканцы сямідзясятых, напіўшыся на ўласных праводзінах у войска, уначы пафарбаваў у зялёны колер, чым і ўвекавечыў сябе ў памяці калі не народнай, дык, прынамсі, свайго пакаленьня. У войску Красінскаму адбілі ныркі, ён пайшоў на дэмбель зусім азызлы і сінявы, ажаніўся са сваёю колішняй аднакласніцаю і праз колькі гадоў памёр. Зялёная фарба з рэптыліі таксама за колькі гадоў зьлезла. *Sic transit gloria mundi.***

На сцэне «зьялёнай эстрады» некалькі дзетак у белых кашулях і чырвоных піянерскіх гальштуках чыталі вершы ў мікрафон, што страшэнна «фаніў» і адгукаўся рэхам. У водгульлі й прысьвісьце вуху ўдалося злавіць віншавальную штраф на адрас будаўнікоў, якая стылёва ды ідэйна не магла належаць анікому, апроч песьняра гэтага краю Мажаенкава:

Ровно выше! Ровно шире!
С каждым годом, с каждым днём!
Мастера из СМУ-4,
Есть заслуга ваша в том!

Якіх-небудзь іншых доказаў падрыхтоўкі да пасьяляўтрашняга сьвята простым вокам відаць не было, калі ня браць пад увагу паркавых работніц з

* Дваццаціпяціцэнтноўка.

** Манета вартасьцю паўдаляру.

*** Маецца на ўвазе прэзідэнт ЗША Джон Фіджэральд Кенэдзі.

мётламі, а таксама мужчынкi няпэўнай знешнасці, які на ўскапаным і выскарджаным квадраціку зямлі выштукоўваў з аксамітак сьветлага і цёмнага таноў нейкую карцінку-мазаіку. Прыгледзеўшыся больш пільна, Шлойма зьмеціў на квадраце бурага палескага грунту абрысы дзвюх постацяў, якія зьліліся ў экстазе пацалунку: чырвоназорнага ваяра-вызваліцеля ў касцы і заходне-ўкраінскага селяніна-незаможніка ў палатнянай кашулі. Абрысы пакрысе абрасталі кветкамі, плоць іхніх пялёсткаў абяцала за колькі гадзінаў зрабіцца паўнаватрасным кветкавым пано і, прывянуўшы да суботы, цешыць вока гледача стрыманай шляхетнасцю колераў.

Вакол сухога фантану, пасярод якога старажытны асілак змагаўся з вусьцішным квадраном, калісьці любілі збірацца роўненскія калекцыянеры: розныя філатэлісты, філакартысты, філуменісты і чаго толькі ня філі. Вяртаючыся ў нядзелю папаўдні з кінасеансу ў «Юнацтве» (вузкія сьветла-зялёныя паскі квіткаў за 10 капеек і цяпер маячаць уваччу) Шлойму падабалася затрымацца каля іхніх альбомаў і клясераў. Выпрасіўшы пад слова гонару не ўцячы і ня ўкрасьці калекцыйны амерыканскі кводэр*, узяўшы манету ў рукі, ён упершыню ўявіў, што недзе за гарамі — за морамі існуе краіна, дзе гэтыя грошы будзённа знаходзяцца ў абарачэньні і ня маюць такой вялікай каштоўнасці. Хоць тут ён і ня быў зусім блізка да ісьціны: калекцыйнымі кводэрамі ня так і часта даюць у амерыканскіх крамах рэшту, ня кажучы ўжо пра металёвыя даляры ды пра хафы** з профілем бязьвінна забітага Джы Эф Кэй***. Але тады, у сонечны нядзельны дзень, здаецца, таксама на пачатку восені, яго ці не ўпершыню працяла ўсьведамленьне бязьмежнасці сьвету, працяла, зьнітавалася з імгненнай распачнай думкаю, што мільганулася ў галаве і знікла, як нешта неістотнае, як не найстрашнейшая з магчымых жыцьцёвых трагедыяў: я ніколі таго не пабачу, я ніколі туды не патраплю...

Зараз вакол фантану з асілкам і цмокам калекцыянераў не было — дзень працоўны ды яшчэ ў самым разгары. Чародка школьнікаў прабегла паўз Шлойму да службовага ўваходу гарадскога Дому культуры, відаць, на заняткі нейкага гуртка, мо і драматычнага мастацтва. Пенсіянер у джынсавым пінжаку з элеганцкімі лапікамі на локцях выгульваў паблізу старога шэрага пудэля, раз-пораз гукаючы яго — «Цёпа! Цёпа!» — рэзкім моцным голасам былога вайскоўца. У пенсіянера быў высокі лоб і неспадзявана чорныя вусы, з-пад броваў пранізліва глядзелі наўкола калючыя чорныя вочы. Пудэль наклаў кучку пасярод клумбы, заднімі лапамі нядбала драпануў дзірван і на чарговы вокліч гаспадара, эмфіземна пакерхваючы, падаўся да яго. Азірнуўшыся колькі разоў на Шлойму сваімі калючымі вачыма, пенсіянер павольна пацягнуўся за пудэлем у каштанавыя прысады, што вялі да кінатэатру. Кінатэатр меў імя Шаўчэнкі — як і парк, дзе ён стаяў.

Шлойма абышоў вакол фантану. Унізе, праваруч, парк метраў праз сто ўпіраўся ў Муру. Пад ім можна было заўважыць цёмныя постаці ва ўніформе, нерухома расстаўленыя на аднолькавай адлегласьці адна ад адной. Уздоўж Муру па тэрыторыі парку быў апрача таго пракапаны роў, што аддзяляў хмызы ў лагчыне ад каменнага бардзюру. З-за хрыбетніку Муру выглядалі дахі асабнякоў на вуліцы Драгаманава, недзе там, далей, знаходзілася рэдакцыя «Вечэрняго Рівнаго» і дырэкцыя філармоніі, што месцілася ў белым двухпавярховым катэдры першага сакратара абкаму. Гэтая вуліца вяла да гарадскога музэю й далей, да стадыёну й набярэжнай Вусьці. Хвілінаў дзесяць-пятнаццаць пешкі. Але здзейсьніць такі шпацыр было не лягчэй, чым зрабіць мацыён на краі месяцавага кратэру ці беразе марсіянскага каналу.

Раскіданае па ўзгорках Усходняе *Ровно* зайздросьліва ды прагна дзясяткамі й сотнямі тысячаў розных вачэй пазірала з-за Муру на ціхамірнае й сытае

Заходняе Роўна, якое разьлеглася перад ім на раўніне аж да самага далягляду і бесклапотна глядзела сабе не на ўсход і не на захад, а ў бязьмежнае бледнае палескае неба. Толькі неба й было агульным для дзвюх частак аднаго гораду.

Гэта ж дзесьці тут, паблізу, аднае цёмнае начы майстар спорту ў дэльтапланерызьме, атрымаўшы напярэдадні дэльтаплан для ўдзелу ў рэспубліканскай спартакіядзе, стартаваў са схілу вуліцы Ленінскай і нават здолеў праляцець метраў чатырыста. Ужо на падлёце да Муру яго заўважыў нарад міліцыі, што выпусьціў у спартоўца некалькі абоймаў са сваіх табельных «макаравых». Цела дэльтапланерыста пацяжэла на нейкіх 100-200 грамаў, што не было такім ужо сур'ёзным баластам, і таму дэльтаплан спакойна пералецеў цераз Мур на даволі прыстойнай вышыні. Пераадолеўшы па інерцыі майдан Незалежнасьці, безматорны лятальны апарат павольна апусьціўся, беручы ўлева па досыць вострай глісадзе проста пад разлогімі дрэвамі каля Уваскрасенскага сабору. Пазней цела спартоўца з прастрэленым у некалькіх месцах лятальным апаратам перадалі назад, ва ўсходнюю частку гораду, але ад таго часу на рэспубліканскіх дэльтапланэрных спаборніцтвах *Ровенская* вобласць ужо не атрымлівала ніякіх узнагародаў. Здаецца, яшчэ праз нейкі час гэты від спорту і зусім заняпаў ці, магчыма, быў нават забаронены, як кантактнае каратэ ў далёкія сямідзясятныя.

Згаданая спроба ўцёкаў за Мур не была адзінаю з вядомых Шлойму, хоць адмыслова ён ніколі гэтай тэмаю не цікавіўся. Дзесьці ў прыватным сектары на Млынарскай была спроба падкопу пад Мур з прылеглай да яго ўсутыч сядзібы. Даведзены да распачы гаспадар, якому напярэдадні паведамілі, што яго з сям'ёю перасяляюць у «дакладненька такую самую» хату ў Антопалі (20 км на ўсход ад абласнога цэнтру па кіеўскай трасе), цэлую ноч разам з сямейнікамі кідаў зямлю, высыпаючы яе за хлёўчуком, каб з вуліцы выпадкова ня ўбачылі. Пад раніцу тунель, які меў ужо метры два даўжыні, абрынуўся, ледзь назаўсёды не пахаваўшы далакопа-аматара. Жонка ўчыніла лямант, суседзі патэлефанавалі куды след, і аператыўная сьпецкаманда даволі хутка вызваліла гаспадара зямлі з яе ж, зямлі, гасьцінных і моцных абдымкаў. Гаспадар разам з сям'ёю ўсё ж мусіў перабірацца ў Антопаль за дзяржаўны кошт і ўжо там лекаваць паламаньня тымі разьвіталымі абдымкамі тры левыя рабры.

З боку Заходняга сектару таксама была спроба пераадоленьня Муру. Мясцовы рок-музыка Ніл Трапета (*Neal Trapeta* для кліпаў MTV, якія, зрэшты, так ніколі і не былі знятыя) запланавалі і шырока разрэкламаваў музычна-сацыяльную акцыю «Перавядзіце мяне праз Майдан», абраўшы месцам яе правядзеньня майдан Незалежнасьці ў Заходнім Роўне, з усходняга боку абгароджаны Мурам. Сам Ніл Трапета, як і Шлойма, апынуўся ў Заходнім сектары дзякуючы выпадку — праводзіў рэпетыцыю рок-гурту ў Палацы культуры хімікаў на Юбілейным і, ніштавата прыняўшы на грудзі, застаўся начаваць проста ў рэпетыцыйнай зале. Сям'я (жонка і дзьве дачкі ў інтэрнаце-маласямейцы на Венскай) не дачакаліся таткі-карміцеля, бо наступнае раніцы горад ужо разьдзяліўся. Ва ўзятым у аблогу горадзе Трапета, спрытна кіруючыся прыказкай «як няма мяса, то і грыб закраса», нейкі час цешыўся славаю найкруцейшага рокера. Да ўдзелу ў рок-акцыі ён здолеў залучыць мексіканскага гітарыста ўкраінскага паходжаньня Рамана Сігаласа. Маленькі мексіканчык у акулерах і з акуратнай бародкаю-эспаньёлкай акампаваў Трапета ў часе выкананьня дзвюх першых песьняў (музыка й словы якіх належалі выканаўцу), а калі завёўшы трэцюю песьню, тую самую, што дала назоў усёй акцыі, Ніл Трапета раптам рушыў з драўлянага памосту эстрады каля помніку Шаўчэнку ў бок Муру, мексіканец крыху збоку і ззаду пайшоў

сьледам, пашчываючы струны вытанчанымі пальцамі з даўжэзнымі пазногцямі. Наўздыі глядацкаму натоўпу, калі Трапета наблізіўся да Муру, брама прапускнога пункту на нейкі няпоўны метр прачынілася, і сьпявак, разгублена азірнуўшыся, увайшоў у яе. Сігалас, сьціснуўшы ўсю волю й мужнасьць у кулачок, ірвануўся за ім, але брама зачынілася хутчэй, а неўзабаве цераз Мур бумерангам вылецела й гэпнулася пасярод майдану, рассыпаўшыся на друзачкі, дарагая й рэдкая Нілава электрагітара «Фэндэр». Пра ягоны лёс марна намагаліся даведацца журналісты таблоідаў ды асобныя прыхільнікі яго творчасці, якіх, на жаль, было ўсё ж замала, каб узняць належны шум у сродках масавай інфармацыі. Прыгаламшаны Сігалас у той самы вечар без ніякіх інтэрв'ю выляцеў у Мексіку чартарным рэйсам праз Куала-Лумпур і Новую Гвінею.

Шлойма нарэшце адарваў позірк ад Муру і перавёў яго туды, адкуль кагандзе прыйшоў. Хацелася есьці і піць. Ці ёсьць тут дзе папалуднаваць? Чакай, а вось тое кафэ-гадзючнік, у бруднаватай смуге якога плавала некалькі постацяў, ты яго прамінуў адразу за фантамамі... Каб хоць там не перапынак. Колькі часу? 14:30. Пара няпэўная. Так і ёсьць — шылдэчка на дзвях па ведамляе пра «перарыў на абед з 15 да 16 гад». За каламутным шклом відаць, як прыбіральніца з вядром працірае анучаю высокія столікі ды збірае з іх кантовыя шклянкі — па пяць у кожную руку.

— А можа, пайшлі ў камерчаскі аддзел! — знянацку вынікаюць перад ім трое маладзёнаў у зашмальцаванай убогай апараты, быццам рабочыя з будоўлі, што выйшлі папалуднаваць. Іхны перапынак, падобна, супаў з «перарывам» у кафэшцы, іхнія вантробы прагнуць піва, і яны кіруюцца за рог гадзючніка, кудысьці за чэзлыя маладзенькія ліпкі, яшчэ раз за рог, ты ідзеш сьледам за імі, яны заходзяць у нейкія дзверы бяз шыльды, проста дзверы службовага ўваходу. Ты таксама адчыняеш іх і апынаешся ў невялікім пакоі, перагароджаным прылаўкам. Перагнутая напалам кардонка з крывым надпісам па ведамляе, што вы ў «камерцыйным адзеле», які гандлюе за СКВ і грыўні ЗУР. Маладзёны, не азіраючыся на цябе, вышкрабаюць з кішэняў нейкую канкрэтную суму. А ты аглядаеш асартымент, цалкам выстаўлены на версе вялікай лядоўні. Піва «Львівське-преміум» (тут яно — імпартовае!) па чатыры грыўні за бляшанку, удвая даражэйшае, чым у барах Заходняга сектару, нейкія крэкеры другой, калі ня трэцяй сьвежасьці, яшчэ нешта падазронае, у ярка размаляваных пакуначках з фольгі. Добра, няхай будзе хоць піва з крэкерамі.

Зноў прамільгнула думка пра грошы, ды праз хвіліну цалкам бязглуздых і бязладных пошукаў у задняй кішэні штаноў раптам знайшліся тры ўкладзеныя адна ў адну й чатыры разы перагнутыя банкноты па дзсяць грыўняў. Як на такі выпадак, дык цэлы скарб! («Ніколі ў гэтай хаце грошы не трымаюцца, калі ты да іх так ставішся!» — дакарала яго Аксана, знайшоўшы ў нагруднай кішэні пінжака, які мелася занесці ў хімчыстку, дзье забытыя там стагрыўневыя банкноты з нейкага выпадковага ганарару).

— Вы не купляеце? — на ягонае пытаньне трое «рабацягаў», як ён іх ужо сам сабе назваў, буркнуўшы нешта неразборлівае і ня надта зычлівае, адступілі назад, да дзвяхрэі, усё яшчэ працягваючы пошукі ў сваіх нутраных і вонкавых кішэнях.

Размяняўшы дзясятку (капеек на рэшту ў прадавачкі не знайшлося, таму яна акругліла кошты да сямі грыўняў), Шлойма выйшаў на вуліцу, прыціскаючы да грудзей піва і крэкеры. Паблізу, пад чэзлаю ліпкаю, гасьцінна разгірэчылася лавачка з усяго адной выламанай дошкаю. Ён паспеў няроўна разьдзерці хрумсткі крэкерны пакуначак, з пшыкам адкаркаваць піва, якое

пусьціла лёгенькую пару (дакладна, як у вершы Небарака, — адзначыў у думках), і нават зрабіць той найсмачнейшы першы, вялікі глыток, як з дзвьярэй камерцыйнага адзелу высыпалі і папраставалі да яго «рабацягі». Яны бяз лішніх дырымоніяў расьселіся побач на лавачцы, усе радком, трохі яшчэ й адціснуўшы яго на край. Ну ды ўжо ж...

— Раньшэ ж, Вася, нашчот разнага жалеза як было! — працягваў адзін з іх ужо пачатую тэму. — Яго ўсюду ляжала скока хош. Нашчот жалеза быў поўны камунізам... А шчас, канешна, ужо ня то... Вон учора сасед мой, гляджу, ташчыць новенькую раскладушку. Гаворыць, нада пахмяліцца, вот і нясу здаваць, — нізенькі шчакаты мацак у паплямненай нечым белым кухвайцы энергічна жэстыкуляваў перад носам у суразмоўцы. Той пазіраў на шчакатага выцьвілымі, амаль белымі, бязьцямнымі вачыма, думаючы пра нешта сваё й далёкае. Потым ён павярнуўся да Шлоймы, па-змоўніцку нахіліўся ўсутыч і выняў з бакавой кішэні марынаркі прыгожы нож з наборным тронкам усіх колераў вясёлкі.

— Слыш, мужык. Вот такія ножкікі дзелаем, на заводзе металаіздзелій. Купі, нядорага... Дзесяць вашых эціх... грівень, — белыя, пазбаўленыя барваў вочы глядзелі Шлойму ў твар сувора і няўмольна. Левай рукой белавокі пяшчотна, але моцна абняў пісьменьніка за плячо. — Панімаеш, нада выпіць з мужыкамі, а няма за што...

Шлойму прыгадаўся даўні польскі фільм «Ева хоча спаць», у якім гэткім самым чынам самотнаму вечароваму мінаку прапаноўвалі набыць ва ўласнасьць цагліну... А белавокі ці то шчыра, ці то старанна граючы завучаную ролю, колькі разоў пстрыкнуў кнопкай, выпускаючы й хаваючы лязо, і, каб пацьвердзіць яго высокую якасьць, лёгенька, адным рухам, самай дзюбкаю вастрья без усякага намаганьня разрэзаў пакуначак з крэкерамі, які Шлойма сьціскаў у правай руцэ. Некалькі печывак выпалі на траву пад ногі. Шлойма паклаў пакуначак на калені, а шчакаты ў кухвайцы падабраў рассыпанае з долу і неўпрыкмет запіхнуў сабе ў кішэню.

— Дзесяць грыўняў, кажаце? — Шлойма, адчуўшы ў размове элемент гульні, вырашыў таксама трохі пагуляць. — А чаму так дорага?

— Да вешч харошая, ты шо, не панімаеш? — рабацяга не адступаўся, ён усё шчыльней абхопліваў Шлойму быццам і не адной рукой, а дзвюма-трыма, акрамя той, у якой сьціскаў нож. Ягонае дыханьне зрабілася перарывістым і прагным, бы ў каханка, што адчувае набліжэньне эратычнага моманту. — Ты хоць знаеш, скока такая вешч у нас на базары стоіць? А ў вас там, у западнай часьці, ёй вабшчэ цаны няма! — З роту ў белавокага разам з гукамі струменіліся нейкія дзіўныя выпарэньні, сумесь нечага кіслага з нечым сьпіртавым.

«Адкуль ён ведае, што я з Заходняга сектару? А, я ж грыўнямі разьлічваўся...» — Шлойма палез у заднюю кішэню вельветак і выцягнуў адтуль дзьве дзясяткі. Адна з іх, ледзь пасьпеў ён іх разьяднаць, зьнікла ў левай руцэ грамілы, хоць ён і працягваў ёю абдымаць Шлойму за плечы. Сваёю правай Шлойма, намогшыся, вырваў у белавокага нож, які ўжо цалкам законна належаў яму.

Уся тройца быццам па камандзе ўскочыла з лаўкі і амаль што паляцела да дзвьярэй камерцыйнага адзелу.

Шлойма пакруціў нож, колькі разоў пстрыкнуў кнопкаю. Лязо выскоква-ла павольна, неахвотна, з затрымкаю на некалькі секундаў, зусім ня так, як у хвацкіх руках белавокага. Схаваўшы набытак у нутраную кішэню джынсоўкі, пісьменьнік Эцірван вярнуўся да свайго піва. Але не пасьпеў ён зрабіць другі вялікі глыток і захрумстаць яго крэкерам, як тройца ў кухвайках радасна выкацілася з дзвьярэй. Жуючы салёнае сухое цеста, Шлойма ўнутрана

напружыўся. Ці мала чаго можна чакаць ад гэтых хлопцаў, вунь якую камбінацыю яны з ім толькі што пракруцілі...

Двое з трох (а трэцім у кампаніі быў невыразны тып сярэдняга росту і целаскладу) трымалі ў руках па бляшанцы такога самага піва «Львівскае прэміум», як і ў яго, трэці хаваў нешта пад пахаю, найверагодней — пляшку. Усе яны зноў накіраваліся да Шлоймы. Іншых лавачак у парку для іх, відавочна, не існавала.

— О, мужык, ты яшчэ тут, ня ўшоў... — голас шчакатага нібы поўніўся здзіўленьнем, але здзіўленьнем абыякавым — ім няма да цябе клопату, вось толькі на лаўцы ўчатырох цясьней, чым утрох. Яны зноў сядваюць радком, пасоўваюць цябе аж на край, прагавіта адкаркоўваць піва, трэці, безаблічны, дастае з-пад пахі — ага, зусім і ня пляшку, а балон нейкага хімічнага рэчыва, здаецца, дыхлафосу. Белавокі падстаўяе пад піўны струмень зрэзаную да паловы пластыкавую пляшку, набірае ў яе дзесьці тры чвэрткі жаданай вадкасці, падае трэцяму. Безаблічна-невыразны густа й шчодро пшыкае з балону проста ў піўную пену, ажно яна падымаецца над пасудзінаю белым ветразем, і вяртае гэты дзівосны катэіль белавокаму. Той паварочваецца да цябе, ловіць твой уражаны пагляд, шчасьліва ўсьміхаецца, падміргвае і нагбом выпівае. Вочы ягоны імгненна зацягвае каламутная плеўка, плячом ён валіцца на цябе, двое іншых ужо на яго не зважаюць, бо занятыя сваімі хімічнымі досьледамі з півам і дыхлафосам; паступова іхняя і без таго ня дужа лагічная гаворка ператвараецца ў мармытаньне, самая пара табе хутчэй дапіць свой «прэміум» ды, скінуўшы з сябе белавокага, сыходзіць ад ліха падалей. Каб толькі тваё нядобрае прадчуваньне не прыпазьнілася, бо...

— А слыш, мужык ужо з натугаю варочае языком шчакаты. Ён расчырваневуе і раз-пораз адрыгвае водарам айчыннае хімпрамысловасці. — Ты знаеш, той нож, што мы яго табе прадалі, ён гаразда большэ стоіць... Дваццаць грывень, а то і дваццаць пяць... — Ён у чаканьні глядзіць на цябе, двое ягоных сяброў таксама важна скіроўваюць нецвярозья позіркы ў твой бок, напаўняючы іх пагрозаю. Значыцца, гэта было ня проста інфармацыйнае паведамленьне, ня проста рэкламнаы тэкст. Гэта патрабаваньне. Значыцца, яны хочучь з цябе яшчэ дзесяць-пятнаццаць грыўняў... І ты апынаешся перад дылемаю (нават перад трылемаю): а) даць ім гэтыя грошы і пайсьці; б) проста падняцца і пайсьці; або в) застацца і пераконваць гэтых трох, што яны ня маюць рацыі, што чыняць кепскае, нялюдскае і г. д. Вельмі дарэчнай будзе зараз для іх гэтая імправізаваная лекцыя з асноваў міжчалавечых стасункаў. Можна, працытаваць ім гэтае, як яго, «не чыні іншаму таго, чаго б ты не хацеў, каб іншыя ўчынілі з табою...»

— Ты што, мужык, не паняў?.. — ужо крыва навісае над табой белавокі, што раптоўна ўзбудзіўся ўва ўсіх магчымых сэнсах гэтага слова, — з цябе яшчэ пятнаццаць грывень!

І пакуль ты збіраешся нешта адказаць, захоўваючы вонкавы спакой, пакуль павольна ставіш на лаўку недапітую бляшанку з півам, з-за правага пляча ў белавокага вылятае шчакаты ў кухвайцы і з размаху б'е цябе ў твар... Нельга сказаць, што ты ня быў гатовы да гэтай атакі, але ўсё ж удар ты прапусьціў, ён патрапіў проста ў вока, і цяпер ты адчуваеш, як яно, тваё левае вока, вельмі хутка, проста імгненна заплывае, звужаючы сектар агляду. Ты машынальна адмахнуў леваю яшчэ некалькі выпадаў шчакатага, а белавокі тым часам быццам раздумваў: ці адцягнуць ад цябе таварыша і дачакацца жаданых і чаканых грыўняў, ці ўлезці і самому, — урэшце, другі варыянт перамагае, і ён з усяе сілы засандальвае табе нагою ў пах. Ты пасьпяваеш выкруціцца, бот трапляе ў сыцягно, таксама балюча, хоць і не сьмя-

ротна, ня так страшна, як было б, каб ён дасягнуў сапраўднае мэты, — ды выкручваючыся, адхінаючыся, ты чапляешся за лаўку і падаеш дагары, вачыма ў бязьмежнае выцьвілае палескае неба!..

І вось цябе ўжо нават ня б'юць — цябе банальна піз...ць нагамі, усе трое, і ты мусіш прыгадаць даўні армейскі досвед, калі пад націскам пераважных сілаў праціўніка, ужо лежачы, даводзілася «закрывацца». Навука гэтая нях-ітрая — хуценька скруціцца абаранкам, калені да твару, галаву прыкрыць локцямі, хоць так ты пакідаеш адкрытымі ныркі ды хрыбетнік — месцы таксама балючыя. Усе трое неадкладна з гэтага карыстаюцца, па некалькі разоў прыкладаюцца да твае сьпіны, хоць ты й намагаешся круціцца на зямлі па руху гадзіннікавай стрэлкі і такім чынам унікаць наўпроставых удараў, ператвараючы іх у сьлізгоўныя. Але хтосьці з «рабацягаў» робіць табе ўдар паміж ног, востры мысок чаравіка трапляе ў прычыннае месца, і праз дзікі боль ты струнна выгінаешся, і яны, ужо ня лічачы (нібы сьпяраша лічылі) удараў, месяц цябе і малоцяць па нагах, па галаве, у живот, і ззаду, па нырках, па хрыбетніку, і чырвоная смуга адусюль захінае твае вочы...

Але цалкам вырубіцца, зьнепрытомнець Шлойму не ўдалося. Не атрыманася ў яго вандроўкі ў забыцьцё. Не наканавана яму ў той дзень было і хвіліны спакою, што яшчэ раз пацьвярджае ісьціну пра тое, што сапраўдны пісьменьнік ня мае права на спакой. Удары раптам прыпыніліся, і з вышыні з чырвонага туману, выплылі знаймыя абліччы Самчука і Міколы Іванавіча. Іхнія твары сьпяраша схіліліся над пісьменьнікам Эцірванам, а потым хутка перайшлі ў нармальны вертыкальны ракурс, з чаго Шлойма зразумеў, што яго паднялі й пасадзілі на тую самую лавачку, нават бляшанка недапітага піва дагэтуль стаяла на ёй. Нікога з тройцы «рабацягаў» не было відаць ні паблізу, ні нават на даляглядзе. Хоць глядзець на далягляд заплылым вокам было й нялёгка, Шлойма ўсё ж намагаўся нешта ўбачыць. Потым схіліў галаву на калені й сплюнуў пад ногі, проста на рассыпаньня на траве крэкеры, пеністую кроў, у якой бялеўся уломак зубу. У галаве гуло і звінела.

— Што ж гэта вы, Шлойма Васілевіч так неасьцярожна па парку гуляеце? — дакорліва і быццам бы нават ласкава таргануў яго за плячо Мікола Іванавіч, зазіраючы ў твар. — Тут у нас усякае случаемца. Мы гэтых негядзьеў спаймаем, вы не беспакойцеся. Зараз Самчук пайшоў пазваніць, вызваць нарад і скору помашч. А вы пасядзіце спакойна, не шавяліцеся, бо, можа, у вас якія-та ўнутраныя паўраджэньня...

Чырвоны туман у галаве пакрысе разышоўся да пэўных межаў, але не дарэшты. Сьпіна ныла, у пахвіне таксама тупа варушыўся боль. Абмацаўшы галаву, Шлойма паглядзеў на свае далоні — на пальцах былі кроў і вырваныя валасы. Чырвоны туман зноў наплываў, асабліва над левым вокам. Самчук працягнуў яму насоўку. Прыклаўшы яе да брыва, Шлойма ажно засычэў ад болю — брыво было глыбока разьбітае й пульсавала слабенкай ліпучай крынічкай.

Хуткая чамусьці доўга ня ехала, «ці ў іх там бяззінна няма?» — уголас выказаў здагадку Самчук, затое міліцыянцкі «ўазік» зьехаў з асфальту ды наўкрыў прышвартаваўся пад ліпкаю побач з лаўкай. Адтуль выйшлі два сяржанты і Самчук, якія перагаворваліся відавочна на тэму нядаўняга інцыдэнту.

— Яны недзе тут недалёка далжны быць! — пасля гэтай фразы Міколы Іванавіча абое сяржантаў падаліся ўзгоркам некуды ўверх, да фасаду кавяранькі, пазіраючы туды-сюды й мармычучы нешта ў адну на двух рацыю. Самчук тым часам падышоў да Міколы Іванавіча.

— Ну, што з ім? — пытаньне гучала даволі абыякава.

— Ёродзе сільна палучыў... — Мікола Іванавіч таксама не выпраменьваў празьмерных эмоцыяў.

— Ну, дык што будзем рабіць? Вязем на абсьледаваніе? Відзіш, што скорай няма да сіх пор. Хадзіце сюды, як гэта вас, Шлойма Васілевіч...

Пісьменьнік Эцірван, яшчэ не зусім прытомны, быў пасаджаны ва «ўазік», і Самчук, абышоўшы тупарылае аўто, сеў на месца кіроўцы. Крактануўшы, выціснуў счапленне, і машына, шпурнуўшы заднім колам колькі камякоў зямлі пад ногі Міколу Іванавічу, вырвалася на асфальтаваную алейку ды пакацілася направа, у бок «чортавага кола» і выезду на Маскоўскую — Сьцяпана Бандэры.

Выехаўшы з парку каля колішняй станцыі пераліваньня крыві, машына зьвярнула налева, падалей ад Муру, і некалькімі віражамі ў праезжыя двары адолела яшчэ пару вялікіх кварталаў, выскачыўшы паміж дзіцячым садком і кацельняй проста перад масівам карпусоў воднага інстытуту. Тэрыторыя інстытуту ахоўвалася, таму Самчук мусіў паказаць чырвоненькую кніжачку, і брама перад імі адчынілася. У тыле інтэрнатаў, навучальных і дасьледніцкіх карпусоў «уазік» паўз стадыёнчык праляцеў ажно да фасаду медвучэльні, часткова паўтарыўшы трыццацігадовае даўнасьці шлях Шлоймы і Воблі ў гарадскую трупяню. «Ну, зараз мне ў трупяню яшчэ рана...» — падумаў Эцірван, прыкладаючы да брыва знойдзеную ў кішэні джынсоўкі ўласную насоўку. Быццам прачытаўшы ягоныя думкі, Самчук ня стаў вяртацца ў той бок, а, перасекшы аўта trasу, пагнаў пад гару, пакідаючы сярэдняю спецыяльную навучальную ўстанову леваруч. Шлойма яшчэ сасьпеў заўважыць постаці студэнтак на лавачках пад вербамі вакол вучэльні. «На “дзевачак” заглядаешся!» — любіла прыгаворваць у такіх выпадках Аксана. Ад згадкі пра жонку клубок трывожных адчуваньняў-прадчуваньняў зноў заварушыўся недзе пад дыхавіцаю, куды, на дзіва, падчас бойкі ніхто чамусьці і не садануў.

Яшчэ адна брама ў сімпатычны яблыневы садок чакала на іх ужо адчыненая. Вартавы ва ўніформе, але без пагонаў і якіх-небудзь распазнавальных знакаў ці эмблемаў, адно махнуў Самчуку — праязджай! Паміж яблынькамі пралягала простая й раўнюткая, як струна, асфальтаваная дарога без ніводнай калюжыны-выбоіны, з ахайна пабеленымі вапнай бардзюрамі. «Што гэта? Нейкі шпіталь? Мяркуючы па дагледжаных карпусах і сходах з пандусамі для інвалідных вазкоў, гэта і сапраўды магла быць нейкая медычная ўстанова... Дзіўна, тут, за гэтай агароджаю, я ніколі не бываў, хоць і пражыў у горадзе амаль усё сваё жыцьцё... Там, далей, па-над здалбунаўскай трасай — станцыя юных натуралістаў, яшчэ далей ужо і горад сканчваецца, пераходзіць у Новы Двор, а тут...»

«Уазік» спыніўся перад адным з пандусаў, не з фасаду, а з тылу. Уваход быў службовы, але маленькая, прымацаваная каля дзвярэй шыльдачка паведамыла: «Ровенский обллечсанупр. Корп. 1. Приёмное отделение. Посторонним вход воспрещён.» Двое медыкаў мужчынскага полу з каталкаю на колцах чакалі адразу за дзвярыма, у глыбіні прасторнага перадпакою.

Самчук дапамог Шлойму выйсьці з машыны і трапіць у памяшканьне.

— Лажыцеся, лажыцеся, так нада, — ён падштурхнуў Шлойму да каталкі і амаль сіламоц паклаў яго, праўда, нагамі наперад. Таму санітары, перш чым везці хворага, мусілі разьвярнуць каталку, у выніку чаго столь з белымі казённымі плафонамі крутанулася на 180 градусаў, і ў пісьменьнікавым страўніку злёгка занудзіла. Яго мякка павезылі калідорам, засьцеленым лінолеумам. Ззаду і зверху праплывалі плафоны, нейкія вушакі, адчыненыя наросьцеж дзверы, вокны... Шлойма раптам адчуў, што ён кудысьці адплывае...

— У яго сатрасеніе... — пачуў ён пад сабою і, расплюшчыўшыся, убачыў,

што з закасаным правым рукавом ці то пахіла сядзіць, ці то ляжыць на белым тапчане. Лекар у акулерах якраз падрыхтаваў шпрыц і нахіліўся да хворага. Перадплечча працяў лёгкі, але пякучы боль. Аднак ён хутка суняўся, а разам з ім і ўсе іншыя болі — у галаве, у жываце, у сьпіне.

— Патрэбна тамаграма мозаку. Зараз я пазваню на тамограф. — Лекар за сталом каля вакна пачаў накручваць нумар. Самчук, які сядзеў насупроць лекара, глядзеў на Шлойму амаль спачувальна. На стальніцы перад ім ляжалі рэчы з кішэняў Шлоймавай джынсоўкі — пашпарт, партманэтка, пачак цыгарэтаў, запальнічка, закрываўленая насоўка і складаны кнопкавы нож з прыгожымі забіранымі тронкамі, набыты ў трох жыхароў гораду *Ровно*, абласнога цэнтру СРУ, за дзесяць грыўняў з дадаткам цэлавых пашкоджаньняў сярэдняй ступені цяжкасьці. Сама джынсоўка вісела на прыслоне крэсла.

— Ало, Воленька! Шчас табе прывязуць пацярпеўшага. Мужчына, сорак два поўных года. Там можа быць пералом аснаванія чэрапа, то ты паглядзі ўнімацельна. Нескалька раз пракруці яго. Харашо? — Не дачакаўшыся адказу на сваё даволі рытарычнае пытаньне-цвёрджаньне, лекар крыху патрымаў перад тварам слухаўку, з якой ценька сачыліся кароткія гудкі, і паклаў яе на вагары. — Вы будзеце саправаждаць ілі тут падаждзеце?

Апошнія пытаньне датычыла Самчука, і што той адказаў, пачуць Шлойму не ўдалося. Салодкая дрымота разьлівалася па целе, усе рэчы вакол набылі прыемныя, мілыя абрысы й фарбы. Вось дзівосным цьмяным смарагдам зьзяюць лапушыстыя лісты пахілага фікусу ў кутку на павароце калідору, якім яго вязуць. Якая прыемная, якая пяшчотная гэтая сьветла-блакітная пабелка на столі, з ледзь прыкметнымі расолінамі, падобнымі да літараў нейкага незямнога альфабэту!.. Гэтыя падведзеныя алейнай фарбаю панэлі, патрэсканыя вушакі — адзін, за ім неўзабаве другі, трэці. Дзьверы за вамі зачыняюцца, калідор ужо скончыўся, пайшлі нейкія пераходы, залы, пакоі. Над дзвярыма прамільгнуў перавернуты надпіс «Не входить». Нарэшце каталка спынілася. Над ім схіліўся твар санітара.

— Зьязайце, зараз прыйдзе аператар тамографа. Хадзіце, ляжыцеся сюда.

Металёвы стол, накрыты цыратаю амаль цялеснага колеру, сваім узгалоўем скіраваўся ў цэнтр вялікага падвойнага металёвага кольца, з якога ў некалькіх месцах выходзілі, губляючыся недзе пад стольню, драты. Пад сталом стаяў невысокі зэдлік-падножка, а ў кутку туліўся белы тапчан, дакладная копія таго, на якім ён сядзеў у папярэднім кабінэце. Хістаючыся, выставіўшы рукі наперад, пісьменьнік Эцірван хадою самнамбула падышоў да тапчану і прылёг. Санітар выйшаў, чуваць было, як за ім грукнулі дзьверы. Скрозь прыплюшчаныя павекі Шлойма бачыў, як аператар тамографу зайшоў (ці, можа, зайшла?) у тыя самыя дзьверы. Заскрыгатала засаўка (якая тут яшчэ засаўка? гэта ж не рэнтген-кабінет! хоць — хто ведае...), потым па падлозе зашлэпалі пантофлі. Ну так, відаць, жанчына пераабуваецца на працы, каб не кандыбаць на высокіх абцасах. Постаць у белым падышла зусім блізка і нахілілася над ім.

— Ну што, бальной? Што ў вас праізашло?

Шлойма адначасным фізічным намаганьнем і высілкам волі як найшырэй расплюшчыўся. Над ім, каротказора мружачы вочы, схіляўся твар чарговага аператаркі кампутарнага тамографу Воленькі Ігараўны Бляшанай.

— Здарова, Вобля! — намогся ўсьміхнуцца Шлойма, абапіраючыся на локці і спрабуючы сесьці. — Колькі ж гэта мы ня бачыліся?

111

— А ты паверыш, я ведала, што мы калі-небудзь яшчэ спаткаемся. — Вобля дастала з кішэні акулераў ў тонкай асадзе і надзела іх, ад чаго зрабілася не ста-

рэйшаю, а наадварот. Ты як наагул пачуваешся? — Яна зноў нахілілася й зазірнула Шлойму ў вочы. — Цябе адразу на тамографе глядзець ці, можа, я гарбаткі пастаўлю? — Яна яшчэ больш прымружылася і адразу стала падобная да лабаранткі, што разглядае аналіз у мікраскоп.

— Давай гарбатку. Шлойма, пагойдваючыся, падняўся і пачыкільгаў усьлед за ёю ў суседні пакойчык, дзе на сталы з надбітага шырокага рыльца літравай колбы самавіта тырчэў вялікі гатавальнік. Ён сеў на абабітае крацістай тканінаю крэсла, паспрабаваў закінуць нага на нагу, але скрывіўся ад болю: па калене й ніжэй яму добра-такі ўрэзалі. Зірнуў направа, у вакно, але ўсе шыбы былі прыкладна на метр ад падваконья забеленыя алейнай фарбаю, таму ўбачыць можна было адно верхаліны яблыняў. Лісьце з іх яшчэ не апала і суха шамацела на лёгкім верасьнёвым ветрыку.

Гаспадыня адкруціла кран над чарупінай, дачакалася сьвязэйшай вады і напоўніла колбу. Усунула туды гатавальнік, умкнула яго ў разетку. Села па той бок стала і абAPERла галаву на рукі.

— Ну, расказвай.

Шлойма зьбянтэжыўся.

— Ды што расказваць... Доўга атрымаецца. Давай лепей ты. У цябе, напэўна, карацей.

— Ды ты ж, відаць, памятаеш, калі мы апошні раз бачыліся...

Так, гэта значыць не. Апошняй сустрэчы (апошніх сустрэчаў) Шлойма, шчыра кажучы, ня памятаў. Гады сплылі і мімаходзь змылі шмат таго, што варта было б памятаць. Калі ён пайшоў у дзявяты клас, Вобля, як і мелася, паступіла ў медвучэльню. Яна хутка аформілася ў функцыянальна развітую дзяўчыну. Шлойма, у якога дзяцінства на той час яшчэ ня скончылася, зрэзьчас бачыў яе вечарамі, калі яна бегла паркам на танцы ў напрамку «патэльні» ў неверагодна кароткай спаднічцы-міні, з выклікам дэманструючы свае паўнаватыя зграбныя ногі пенсіянерам, якія гулялі на лавачках у шахматы. Недзе на другім-трэцім курсе медвучэльні Вобля праходзіла практыку ў хірургічным аддзяленьні абласной лякарні і пазнаёмілася там з лекарам-інтэрнам з Львову Стэфкам Арабецкім. Барадаты галічанін з вялікімі ласкавымі рукамі хутка авалодаў дзявочым сэрцам, і маладыя людзі нецярыліва чакалі агультных начных дзяжурстваў. Наступнага году яны пабраліся, а праз колькі месяцаў Вобля нарадзіла дачку Наталачку. Яшчэ праз колькі месяцаў Стэфко паехаў да бацькоў у Львоў, і, назаўтра патэлефанаваўшы адтуль, паведаміў, што вяртацца «ў тое някультурнае “Роўна”» не зьбіраецца. У сваю чаргу Вобля заўпарцілася ехаць у галіцкую сталіцу і наўна шантажавала Арабецкага забаронаю на сустрэчы з дачкой, на што Стэфко ў наступнай тэлефоннай размове сказаў, што мае сур'ёзныя сумневы наконт свайго бацькоўства. Воленька расплакалася і неразважліва пракрычала ў слухаўку, што ня (!) хоча (!!)

больш (!!!) яго (!!!!) бачыць (!!!!!) ніколі (!!!!!) Пэўна, Арабецкаму якраз гэта і было патрэбна, бо хутка ён апынуўся ўжо за акіянам, на амерыканскім кантыненьце, адкуль ніякіх вестак пра яго не даходзіла. Прынамсі, Роўна яны не дасягалі. Ліста пра развод ці якіх-небудзь аліментаў яна не дачакалася ні ў блізкай, ні ў далёкай будучыні.

Тады Шлойма ўжо быў даволі пасрэдным студэнтам філалагічнага факультэту Ровенскага педінстытуту, а таксама маладым персьпектыўным паэтам, таму іхнія з Вобляю арбіты не перасякаліся. На танццельках у дамах культуры чыгуначнікаў ці будаўнікоў яна ўжо не зьяўлялася, літстудыю пры моладзевай газеце «Зьмена» не наведвала зроду, да педінстытуту ня мела аніякага дачынення. Аднак жыць у дзьвюхсоттысячным горадзе і не спаткацца ніколі — немагчыма, таму нейкія кароткія сустрэчы ўсё ж надараліся, цалкам выпадко-

ва, у штурханіне тралейбусу першага маршруту або на вечаровых вуліцах. Набыўшы нейкую душэўную раўнавагу ўжо ў статусе разведзенай жанчыны, Вобля жыла інтэнсыўным асабістым жыццём, побач з ёю зьяўляліся, знікалі і зноў аднекуль браліся мужчыны розных клясаў і гатункаў — вайскоўцы й цывільныя, грубаватыя й інтэлігентныя, рослыя і кажанаватыя, мажныя й сухарлявыя.

Праз колькі гадоў Шлойма, заняўшы сваё навучаньне, быў адлічаны з пэдынастэту, загрымеў у войска, а пасля дэмбелю паступіў у іншы інстытут — Літаратурны, у тагачаснай сталіцы тагачаснай бацькаўшчыны, горадзе-герое Маскве. З тае пары недзе дзясятка паўтара гадоў ён рэдка пераведваў родны горад, ажно пакуль не вярнуўся канчаткова, ужо даволі знаным аўтарам («шырока вядомым у вузкіх колах», як гаварылася ў зашмальцаваным досьціпе) з чарнявай валынянкаю Аксанай, вярнуўся, каб жыць і пісаць тут, дома, у тады яшчэ адзіным Роўне, у сярэдзіне дзевяностых. Ён вярнуўся пасля інтэнсыўнай (мо нават — найінтэнсыўнейшай) часткі жыцьця, пражытай у сталіцах — Расеі, Украіны, Польшчы, вярнуўся ў родную правінцыю, каб быць першым на вёсцы, бо другім (а часцей нават трэцім-чацьвертым) у Рыме быць абрыдла. На той час бацькі жылі ўжо ў новай трохпакаёвай кватэры на Струцінскай, сястра выйшла замуж, таму яны з Аксанаю пасяліліся ў адным з трох пакояў, у тым, дзе вакно выходзіла на Бармацкую горку, гарадзкі сьметнік у далечыні і на вуліцу Гагарына з тралейбусамі цераз поле.

Ад таго часу ён з Воблей і сапраўды ня бачыўся. Бывала, яна перадавала цалкам пазбаўленьня падтэксту, празрыстыя прывітаньні праз нешматлікіх агульных знаёмых, таму ён трымаў яе недзе на ўскрайку сьведомасьці, як асобу, з катораю зьвязана шмат ранейшага, вельмі задаўненага жыцьця, нейкі глыбока інтымны фрагмент, якім ён ніколі ні з кім не дзяліўся. Найверагодней, гэта была тая аголеная дзяўчына, што ляжала на анатамічным стале, прыкрытая цыратаю бледнага цялеснага колеру. І вось цяпер жывая старонка ягонае біяграфіі, не найвялікшая, але ўсё яшчэ актуальная, моцна пакамечаная біяграфіяй уласнай, сядзела перад ім, памешваючы гарбату шклянкой палачкай, якой у лякарні, здаецца, бяруць нейкія анализы. Яна ўсьміхалася цераз стол, раз-пораз апускаючы вочы, быццам ведала пра яго штосьці забавнае, нават непрыстойнае... Гарбату яна заварыла з пачка, на якім была налэпка з слонікам і надпіс «Чай цейлонскі», але буры колер напой ў шклянках выклікаў абгрунтаваньня падазрэньні што да паходжаньня і якасьці дробнай тухлявай заваркі. І яшчэ гэтая вясёлкавая бензінавая плевачка, што зафіксавалася на паверхні вадкасьці.

— А ты як тут апынуўся? І як, наогул, маесься?

— Я на адзін дзень. Атрымаў дазвол наведаць сваякоў, з бацькамі пабачыцца, з Вульянай. А гэта ў парку нейкія вылюдкі прычапіліся... Сама бачыш, як атрымаў.— Шлойма пакратаў падбітае левае вока, якое, праўда, ужо патроху пачынала супакойвацца.

— Цяпер у нас у парку лепей аднаму не гуляць. Асабліва надвечар. Такія часы надыйшлі. Я Наташку сустракаю з танцаў і прашу хлопцаў, каб яе дадому падводзілі.

Шлойма ўзяў у рукі шклянку і сербануў брунатнай вадкасьці. Гарбата пахла рыбаю, пылам, яшчэ нечым, толькі не гарбатаю. Намогшыся, каб пракаўтнуць тое, што ўжо было ў роце, Шлойма асьцярожліва паставіў шклянку на стол. Цяпер бы не загаварыцца і ня выпіць выпадкова гэтага напой зноў.

А гаварыць хацелася пра ўсё адразу. Сотні пытанняў гулі ў стамлёнай галаве як бяспрэчная адзнака лёгкага струсу мазгоў. Вось, напрыклад, чаму ён сёння прыехаў сюды? Што вабіць яго ў гэтым сьвеце? Чаму ён сюды так імкнуўся? Можна, Вобля ведае... Ды запытаўся ён зусім іншае:

— Як вы жывяце тут?

Вобля адказала не адразу. Яна памаўчала, боўтаючы палачкай у шклянцы. Потым падняла вочы. У іх чыталася сумота.

— Ты такое пытаеш. Як бы гэта сказаць... Цьмяна... Цьмяна, як тыя фікусы ў дзежках, што расстаўленыя па калідоры. Нібыта ўсё ёсць, а чагосьці не хапае?

— Чаго? Свабоды?

— Я ня ведаю, ня ведаю, як гэта сказаць... Мы хочам гэтага і баімся. Так, пэўна, свабоды. Калі гэта так называецца...

Шлойма падумаў, што варта змяніць тэму. Ён не любіў патэтыкі ды складаных мыслярскіх наваротаў. І ў жыцці наагул, і ў літаратуры ў прыватнасці. Ці, дакладней,— найперш у літаратуры. Менавіта за гэта значная частка крытыкаў мела яго за неглыбокага папсавіка і кан'юктурніка. Сам ён да гэтых закідаў ставіўся спакойна. Пісаў, як пісалася, цешыўся поспехам, сумаваў ад няўдачаў, аднак ніколі ня ставіў рэальнае жыццё ніжэй за прыдуманы сьвет на белых папяровых аркушах.

— А ты ўвесь гэты час працавала ў медыцыне?

— Але. Адзін час нават разам з бацькам, у патанатоміі.

— А як цяпер твой бацька?

— Сьпіваецца патроху на пэнсіі. Сядзіць дома, слухае сваіх бітлоў. Бывае, праводзіць Наташку на танцы, туды, у парк, у канцэртную залю. Займаецца з ёю ангельскай. Яна ж, дзіця наўнае, вучыць мову, марыць зехаць да вас, у Заходні сэктар, а адтуль яшчэ далей, у Еўропу, стаць фотамадэльлю. Ці манэкеньніцай, дакладна ня памятаю.

Эцірван спрабаваў уявіць сённяшняе жыццё ў горадзе, з гэтага боку Муру, звычайнае паўсядзённае жыццё, ягоную нуду і збросьнелую шэрасьць. Летаць на Каляды ў Заходнім Роўне, у кангрэс-холе гатэлю «Эўрапейскі-Гоф», сапраўды адбываўся ўсходне-еўрапейскі паўфінал аднаго са шматлікіх конкурсаў прыгажосьці, канкрэтнага назову Шлойма ўжо ня памятаў. Дзяўчына з Беразьнеўскага раёну, выпускніца ПТВ, якая працавала на аб'яднанні «Азот», прабралася да самога калючага дроту Кляванскага карыдору, нейкім дзівам адолела агароджу, скарыстаўшыся для гэтага двухметровым сумётам, што пакінула нядаўняя завіруха, і выскачыла на праездную частку, не заўважаная камерамі сачэньня, проста перад аўтобусам з польскімі тэлевізійнікамі, што ехалі здымаць паўфінал. Тыя падабралі палескую красуню, адпалі гарачай каваю і давезьлі да гораду. Там яна ўзяла ўдзел у пазаконкурснай праграме, атрымала прыз глядацкіх сымпатыяў, зрабілася гераіняю некалькіх рэпартажаў мясцовага й замежнага тэлебачаньня ды засталася працаваць на рэцэпцыі гатэлю, хоць адразу пасья конкурсу і атрымала некалькі прапановаў ад польскіх і заходне-ўкраінскіх мадэльных агенцыяў. Аднак выпраўляцца ў падарожжа на Захад тым самым Кляванскім калідорам яна не рызыкавала. Яе сям'ю з Беразьнеўскага раёну хуценька перасялілі кудысьці на бязводдзе Мікалаеўшчыны, пра што адчайдушная ўцякачка даведалася з злараднага артыкула ў «Чырвоным сыягу» — «Выхавалі здрадніцу». Газэту цалкам выпадкова пакінуў на століку ў холе гатэлю хтосьці з камандаваных у Заходні сэктар супрацоўнікаў КП СРУ.

Шлойма раптам заўважыў, што ўжо некалькі хвілінаў яны з Вобляй сядзяць моўчкі, неадрыўна гледзячы адно на аднаго. Думак і пытанняў ужо не было ніякіх, толькі млявасьць і адчуваньне ўтульнай цішы навокал. Вобля зняла акуляры і праз гэта мружылася, нібы ўсьміхалася яму.

— Мне так добра. Чаму мне так добра?

— Табе ўкалолі марфін. Гэта ён так дзейнічае. Каб табе не балела. Вось бачыш, і брыво табе зашылі.

Праўда? Шлойма памацаў брыво і адчуў пад пальцамі пасачак плястыру, а пад ім — шво, кароткае й цвёўрае. А ён і ня памятаў, калі над ім зрабілі такую апэрацыю.

Тым часам Вобля ўстала з-за стала:

— Ну што, давай я цябе пагляджу. Трэба пераапануцца. Здымі з сябе ўсё і надзень на голае цела гэты халат,— яна падала яму апранаху, зьняўшы яе з плечыкаў, што віселі на дзвярах.— Здымай усё,— Вобля заўважыла, што Шлойма завагаўся, дайшоўшы да майткоў.— Эцірван, нам жа не па дванаццаць гадоў!

Яна адышла да вакна і зашмаргнула белыя скарбовыя шторы. Потым узяла Шлойму за локаць і павяла ва ўнутраны пакой, да металёвага стала, засланага мытаю-перамытаю цыратаю цялеснага колеру. Па-ранейшаму падтрымліваючы за локаць, падсадзіла, дапамагла легчы на стальніцу. Шлойма выпрастаўся дагары і выцягнуў рукі ўздоўж цела.

— Слухай, Вобля! Я даўно хацеў у цябе запытацца... Ты, магчыма, памятаеш... ты мусіш памятаць, калі мы... аднаго разу хадзілі з табой да твайго бацькі ў морг. Насілі яму абед. І пакуль ты карміла бацьку, я заставаўся ў залі. Там на стале ляжала дзяўчына. Гадоў дваццаці.

Вобля слухала яго моўчкі, зьнерухомеўшы, яе рукі застылі над пультам тамографу.

Шлойма прыўзняўся на локцях, ягоны голас чамусьці зрабіўся хрыпатым:

— Кім яна была? Тая дзяўчына. Ты ня ведаеш?..

— Ведаю. Яна — самагубіца. Я потым запыталася ў бацькі. Ня думай, я яе таксама адразу заўважыла. Яна выпіла пляшку воцатавай эсэнцыі. Здаецца, праз нешчаслівае каханьне. У яе ўсярэдзіне было ўсё чорнае, так бацька казаў. Усё згарэла.

— Як дзіўна. Такая прыгожая... Зьнешне яна была такая прыгожая...

Вобля не адказала, зноў засяродзіўшыся на пульце. Шлойма лёг, выцягнуўся і ўтупіўся ў столь. Тая злёгка пульсавала і калыхалася, то набліжаючыся, то аддаляючыся. Укол яшчэ дзейнічаў, усяму целу было лёгка й хораша, прыемнае козытнае паколваньне ў пальцах рук і ног то ўзмацнялася, то прыгасала — цела як быццам цурчэла і пералівалася. Акрамя алькаголю і нікатыну, Шлойма стараўся не ўпускаюць у сваю істоту іншых штучных узбуджальнікаў (выкураныя яшчэ ў войску некалькі цыгарэтаў з каноплямі ня лічацца), таму зараз ён уражана і недаверліва прыслухоўваўся да незнаёмых адчуваньняў.

Але што гэта, чаму, навошта?.. Вобля, ухадзіўшыся нарэшце з тымі кнопкамі на пульце, падышла ўсутыч і, падцягнуўшыся на руках, спачатку села ў цябе ў нагах, разгарнула на табе халат, на якім няма ніводнага гузіка — толькі танюткі пасік, ты яго закруціў вакол сьцёгнаў, але не завязаў на вузел ці на банцік, проста запіхнуў кончык у кішэню... Вобліна аблічча (якое цікавае алігарацыйнае спалучэньне!) нахіляецца над тваімі грудзямі, ты адчуваеш жыватом ласкатаньне яе ўздыху, якое гуляе зверху-ўніз. Табе цёпла і прыемна, яе вусны вандруюць па табе, а ты абедзвюма рукамі гладіш яе русявыя валасы. Яна ўдыхае цябе, яна смакуе цябе, пад рухамі яе вуснаў ты хвалепадобна падымаеся й ападаеш.

Урэшце яна сядзе на цябе, як вершніца, як амазонка на зьяканага і перапужанага жарабца, сьціскае каленямі твае бакі, і вы леціце кудысьці ў бязь-

межжа, ня толькі па гарызанталі, але і па вэртыкалі таксама — вунь як рухаецца столь, яна то адштурхоўвае, то прыцягвае вас, увесь пакой круціцца вакол вас, круціцца вялізнае кола тамографу. Яна паглынае цябе, захлынаючыся, зацягваючы ў тую ліпучую, цёмную й цёплую вузкую прастору, з якой ты калісьці прыйшоў у гэты вялікі, шырокі і неспакойны сьвет, рытмічна гайдаецца на табе, пакрысе нарошчваючы хуткасьць гэтага гайданья; ці то вы круціцеся ў прасторы нейкім неспасьцігальным чынам, ці то яна круціцца вакол вас: сьцены, вокны, падлога, столь, якая яшчэ нядаўна пульсавала, цяпер лётае вакол вас, мяняючыся месцамі з падлогаю! І адначасна ты ўжо некуды адплываеш, той паўсонны стан, у якім ты знаходзіўся колькі апошніх гадзінаў, пераходзіць у канчатковы вырубон, ты толькі адкідаеш галаву і робіш глыбокі выдых і пасьпяваеш заўважыць у сьветлым праствакутніку дзвьярэй дзье расплывістыя квадратныя постаці бяз твараў, бы ў контражурі...

Дзяўчына з распушчанымі валасамі, якая паднялася з суседняга металёвага стала, нахілілася над табою і з словамі «хороший мальчик» моцна-моцна, пякуча-халодна пацалавала цябе ў вусны.

*(Заканчэньне
ў наступным нумары)*

